

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Proměna života v obci Libějice po nástupu komunismu – Akce Lutovský a spol.

Vypracoval: Kryštof Janda
Vedoucí práce: PhDr. Salim Murad, Ph.D.
České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsme vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 12. 7. 2018

.....

Podpis studenta

Poděkování

Upřímný dík patří PhDr. Salimu Muradovi, Ph.D. za pomoc s výběrem tématu a vedení práce, Mgr. Marku Šebešovi, Ph.D. a doc. PhDr. Stanislavu Holubci, Ph.D. et Ph.D. za jejich čas, který mi věnovali. Dále se patří poděkovat Milanu Sychrovi, který zprostředkoval ne jeden rozhovor s pamětníky a starostovi Libějic Františku Drtinovi za pomoc s organizací besedy, jakož i všem besedujícím. Nemalé poděkování patří všem pamětníkům za jejich čas a ochotu, přestože to nebylo pro všechny i po letech snadné. V neposlední řadě bych rád poděkoval i mé manželce Karolíně a dceři Amátě.

Anotace

Cílem bakalářské práce bude ukázat v historické perspektivě proměnu života na českém venkově. V úvodu práce její autor nastíní historický a společenský kontext nástupu komunismu v Československu a poukáže na šíři proměny situace v uspořádání majetkových poměrů, poukáže na vztahy politické, bezpečnostní, sociální a další. Po tomto stručném úvodu se zaměří na charakteristiku obce Libějice, která mu bude laboratoří pro zkoumání hloubky dopadu změny politického systému na příkladu právě této obce. Dále se zaměří na popis kauzy Lutovský a spol. V práci bude autor čerpat z dostupných pramenů v Archivu bezpečnostních složek a ze zdokumentované situace českého venkova a společenské situace vůbec, dále bude čerpat i z prací Ústavu pro studium totalitních režimů. Autor bude pracovat jak se zdroji primárními, tak sekundárními. Pokusí se jak o zaznamenání rozhovorů s pamětníky a obyvateli obce Libějice, tak s těmi, kdo v obci dnes žijí a zmíněné historické události znají pouze zprostředkovaně. Jádrem práce by měla být analýza toho, jak je kauza Lutovský vnímána dnes samotnými obyvateli obce, jak interpretují tuto historickou událost na pozadí událostí padesátých let, jaké otázky nám dnes klade interpretace historických událostí konce čtyřicátých let a padesáté roky.

Klíčová slova

Vladimír Lutovský, třetí odboj, 50. léta, politické procesy, CIC, komunistický režim

Annotation

The aim of this thesis is to show the transformation of life in the Czech countryside from the historical perspective. In introduction, there is outlined historical and social context of the onset of communism in Czechoslovakia, the change of proprietary rights, political, security and social circumstances, etc. After this brief introduction, the village Libějice is being characterized with its specifics in the gravity of the impact of the changes in the political system. Furthermore, the case of Lutovský and col. is described. The main sources of information for this thesis are The Archive of Security Services and The Institute for the Study of Totalitarian Regimes regarding the transformation of the situation in the Czech countryside and social situation as such. Both primary and secondary sources are being used. Interviews are conducted with both the living contemporary witnesses and with those who have some indirect knowledge of the events from the village Libějice.

The most substantial part of the thesis is based on the analysis of the perception of the Lutovský and col. case by the nowadays citizens of Libějice. Of particular interest is their interpretation of this case in the broader context of the events of the fifties, as multiple questions are raised at present by the way how it is perceived what happened in the end of the forties and during the fifties.

Keywords

Vladimír Lutovský, the third resistance, 1950's, political trials, CIC, communist regime

Obsah

1	Úvod	1
2	Metodika	2
3	Kontext nástupu komunismu v Československu a třetí odboj	4
4	Charakteristika obce Libějice	6
5	Případ Lutovský a spol.	7
5.1	Život před zatčením.....	7
5.2	Odbojová činnost před zatčením	7
5.3	Osvobození z tábora nucených prací	13
5.4	Lutovský v Pasově	13
5.5	Sabotáž.....	14
5.6	Začátek roku 1950.....	14
5.7	Hanák převléká kabát.....	16
5.8	Zatýkání	17
5.9	Matěj Langferner.....	19
5.10	Útěk	19
5.11	Soud	20
5.12	Následky	21
5.13	Následky v Libějicích	22
5.14	Návraty do ČSR.....	23
5.15	V Albeři	23
5.16	Jiřina Lutovská	23
5.17	Nezdařené převody.....	24
5.18	Návraty do Libějic.....	24
5.19	Zprávy o Lutovského návratech	25
5.20	Miroslav Drtina a Blanka Drtinová	27
5.21	Agent 2215	28
5.22	Agenti – chodci na popravě	29
5.23	Lutovský na Slovensku	30
5.24	Přestřelka na hranicích.....	30
5.25	Dvojitý agent <i>Jiřík</i>	31
5.26	František Korběl	32
5.27	Marta Lutovská	33
5.28	Rehabilitace v 70. letech	33

5.29	Lutovský v Americe	34
5.30	90. léta.....	34
6	Reflexe případu Lutovského dnes	35
6.1	Názory pamětníků	36
6.2	Názory besedujících	37
7	Závěr.....	40
8	Bibliografie	42

1 Úvod

V obci Libějnice žil sedlák Vladimír Lutovský – kterému se *po chalupě* říkalo Láďa Tupý¹ –, známý jako dobrý hospodář. Mezi významnějšími kurýry amerických zpravodajských služeb operoval pod krycími jmény *Láďa Lukeš*, *Burger* nebo *Radek*. Státní soud Vladimíra Lutovského odsoudil v nepřítomnosti k trestu smrti jako vlastizrádce, špiona a vraha. StB po tomto agentovi nepřátelské mocnosti, tajně se vracejícímu do ČSR, usilovně pátrala, avšak bezvýsledně. Dodnes je pro jedny hrdinou bojujícím za svobodu a druzí mu vyčítají, že svým nerozvážným chováním zničil život desítkám lidí. Vladimír Lutovský je mužem mnoha tváří, na kterého je nahlíženo velmi rozdílně.

Obec Libějnice, která je též rodnou vesnicí autora práce, se i přes svoji velikost stala v polovině minulého století dějištěm velkého dramatu, které ilustruje tuto pozoruhodnou a dnes částečně opomíjenou dobu plnou zvratů, jejíž následky si stále neseme. Bezpochyby v nás i v současnosti může vyvolávat univerzální otázky týkající se lidské svobody a možností její obrany.

Práce si klade dva vzájemně provázané cíle. Prvním je rekonstrukce životního příběhu Vladimíra Lutovského a jeho protikomunistické činnosti, dále pak nástin epizod ze života lidí, kteří byli na tuto činnost napojeni nebo s Lutovským přišli do kontaktu. Pokusíme se také zjistit následky, které z protikomunistické činnosti plynuly. Zajímá nás, jak okolnosti související se změnou režimu v polovině minulého století změnily život lidí nejen v obci Libějnice.

Druhým cílem je sledování, zda a jakým způsobem dnes případ Lutovského rezonuje mezi občany Libějic a obcemi, které mají s případem nějakou souvislost. Jak ve své studii zmiňuje Jana Tichá, „V osudu V. Lutovského, jeho rodiny a přátel se odrážejí pouťorové dějiny české společnosti, otázky po smyslu, motivacích a výsledcích třetího odboje.“² Toto tvrzení se zdá výstižné, proto se zaměříme i na mapování názorů na činnost Vladimíra Lutovského.

¹ V obci žije více rodin se stejným příjmením. Aby se odlišily, používají se přízviska podle domu, ve kterém rodina bydlí.

² TICHÁ, Jana a Martin TICHÝ. Dvacáté století ve světle života jedné ženy. *Paměť a Dějiny*. 2013(4), s. 51. [online]. b.r. [cit. 2018-07-09]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1304/048-058.pdf>

2 Metodika

Pro rekonstrukci případu jsme využili primární i sekundární data. Čerpali jsme zejména ze čtyř pramenů.

Prvním pramenem byla odborná literatura, ve které je však Lutovský vždy zmíněn jen okrajově, většinou v souvislosti s jiným jménem.

Dále jsme vycházeli z výpovědí pamětníků, kteří Lutovského znali osobně z konce 40. let, ale i z doby po jeho návratu do Československa v 90. letech. Využili jsme tedy kvalitativní výzkumnou metodu orální historie.³ Primárně jsme oslovovali pamětníky, kteří Lutovského zažili ještě v době jeho pobytu v Libějicích, dále i potomky osob v tomto případě perzekuovaných. Pamětníky jsme žádali o rozhovor, který jsme vždy natáčeli v místě jejich bydliště. Dotazování bylo prováděno formou polostrukturovaného rozhovoru. Soustředili jsme se nejen na vzpomínky, ale i na názory pamětníků na celý případ. Při každém rozhovoru byli dotazovaní seznámeni s jeho účelem a s tématem práce. V závěrečné části reflektující názory nebyla z důvodu zachování anonymity uváděna jejich jména.

Pravděpodobně nejdůležitější zdroj představovaly svazky z Archivu bezpečnostních složek, které na Lutovského a jeho spolupracovníky vedla řada let Státní tajná bezpečnost. V práci využíváme jejich digitalizovanou podobu. Za účelem větší přehlednosti odkazujeme na čísla digitalizovaných snímků, nikoli na skutečné stránkování svazků, které často působí chaoticky.

Informace jsme čerpali i z několika novinových článků pojednávajících o Vladimíru Lutovském, které vyšly v tisku v průběhu posledních desítek let.

Pro ucelenější pochopení názorů na problematiku jsme v Libějicích uspořádali besedu na téma *Libějice a odboj v 50. letech – Akce Lutovský a spol.*, na kterou byli pozváni místní občané. Ve výstupu z proběhlé debaty představíme získané poznatky k daným událostem, které následně ilustrujeme konkrétními příklady konfrontace jednotlivých názorových skupin. Beseda

³ „Jedná se o řadu zpracovaných, ale stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky dané události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá, nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně.“

WEBER, Daniel. *Metoda orální historie*. [online]. b.r. [cit. 2018-07-06]. Dostupné z: http://www.pametnaroda.cz/page/index/title/oral-history-method?locale=cs_CZ

se konala 24. června 2018. Abychom se vyhnuli názorové jednostrannosti při diskuzi, pokusili jsme se oslovit co největší skupinu lidí, a to prostřednictvím plakátů na obecní nástěnce a e-mailů s osobním pozváním starosty Libějic.

Při samotné tvorbě práce i jejím čtení je zapotřebí brát v potaz úskalí, která v sobě nese každý z výše uvedených pramenů. Ta představuje například subjektivní zabarvenost svědectví pamětníků ovlivněná i časovým odstupem od vzpomínaných událostí, tendenčnost dobového tisku, a především archiválií Archivu bezpečnostních složek⁴, stejně jako skutečnost, že případ zatím nebyl do hloubky prostudován a zmínky v odborné literatuře tak nebyly dostačující. Jejich věrohodnost bylo vždy nutné ověřit. Pokud se pamětník například zmínil o úmyslu Lutovského osvobodit dceru Milady Horákové, bylo potřeba informaci ověřit i v archivních spisech či v jiných případech. Ke komplikovanosti zpracování přispěla i roztržitost informací, i proto bylo zapotřebí hojně užívat poznámkový aparát.

⁴ K věrohodnosti dobových svazků bezpečnostních složek Václav Veber uvádí: „Je to paradox, k poznávání třetího odboje máme výlučně prameny jen komunistické provenience. Víme o nich bezpečně, že jsou zavádějící, že sledují zájem komunistické moci, že diskreditují každého příslušníka třetího odboje v maximální míře (čím je nebezpečnější pro komunistickou moc, tak více), že informace jsou neúplné a těžko z nich dolujeme pravdivé události. S tímto omezením musí zvědavý čtenář počítat, být velkorysý při posuzování chyb i nutných nedostatků předkládaného zpracování.“ VEBER, Václav. *Třetí odboj. ČSR v letech 1948–1953*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014, s. 55.

3 Kontext nástupu komunismu v Československu a třetí odboj

Po válce měli komunisté, kteří v roce 1946 v Československu vyhráli volby⁵, podporu velké části české společnosti. Stejně tak se jí těšil Sovětský svaz. Nediskreditoval se účastí na Mnichovské dohodě, ČSR s ním neměla v minulosti vážnější konflikty a zároveň se podílel na osvobození v roce 1945.⁶ Připočteme-li složité poměry v poválečných letech 1945–1948, které nelze nahlížet jako jakési demokratické mezidobí, měli komunisté o to jednodušší cestu k dopředu připravovanému převratu, který se uskutečnil v únoru 1948.⁷ Podařilo se jim využít slabin svých konkurentů z demokratických stran k tomu, aby moc ve státě usurpovali pouze pro sebe, a to nepochybně také prostřednictvím nesmiřitelného boje proti třídnímu nepříteli, kterého si našli uvnitř země. Boj se po převzetí moci ještě stupňoval a tvrdé pronásledování se netýkalo jen politických nepřátel a buržoazie, ale i inteligence, církve, živnostníků a v neposlední řadě sedláků. Později došlo i na samotné komunisty.⁸ Perzekuce jako oficiální forma vládnutí se neomezovala pouze na konkrétní nepohodlné lidi, ale i na jejich přátele a rodiny včetně dětí.⁹

Třídní boj se odehrával i na českém venkově, kde se projevil v kolektivizačním procesu. Ten neměl dopad pouze na hmotné aspekty jako je zabírání majetku, ale i psychické – mezi venkovským obyvatelstvem byla podněcována nenávist proti středně velkým a velkým zemědělcům.¹⁰

Brzy po Vítězném únoru začalo masivní vylučování nepřátel režimu ze společenského života. Ještě do roku 1949 bylo totiž nuceno své pozice opustit řádově 28 000 *vyakčňených* zaměstnanců, 4 600 důstojníků armády, 75 000 funkcionářů národních výborů, 294 ředitelů národních podniků, 8 640 studentů vysokých škol¹¹, 500 profesorů a další. Čistky v Československu se tedy dotkly přibližně 250 000 zaměstnanců a studentů. Perzekuování

⁵ *Výsledky voleb do ústavodárného Národního shromáždění v roce 1946*. In: Český statistický úřad. [online]. b.r. [cit. 2018-02-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536128/422008k018.pdf/Oe71fa93-c8e0-479a-9644-11d34f80f014?version=1.0>

⁶ KOUDELA, Jan. *Aplikace totalitních režimů v zemích střední Evropy*. Bakalářská práce. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, 2014, s. 21. [online]. b.r. [cit. 2018-07-06]. Dostupné z: https://theses.cz/id/hn5ykh/Bakalsk_prce.pdf

⁷ ČAPKA, František a Jitka LUNEROVÁ. *1948: Vítězný únor. Cesta k převratu*. 1. vyd. Brno: Ediko, 2012, s. 4–5.

⁸ BURSÍK, Tomáš. *Třetí odboj a skupina bratří Mašínů*. In: *Cesta na severozápad*. 1. vyd. Praha: Academia, 2010, s. 14–15.

⁹ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 22–23.

¹⁰ RÁSL, Jiří. *Proměny zemědělství a vesnice v okrese Havlíčkův Brod v druhé etapě kolektivizace v letech 1955–1960*. Diplomová práce. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015, s. 63. [online]. b.r. [cit. 2018-06-28]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/rvynnn/STAG69915.pdf>

¹¹ Tedy 18 % z celkového počtu vysokoškolských studentů.

společně s uvědomělými demokraty se samozřejmě nemohli s těmito skutečnostmi lehce ztotožnit, a proto se část z nich zapojila do odboje.¹²

Označení třetí odboj¹³ odkazuje na tradici československého odboje za první a druhé světové války. Jeho specifikem však zůstává, že se odehrával během tzv. studené války, která nakonec nepropukla v otevřený konflikt. Můžeme jej rozdělit do několika skupin: na pokusy o ozbrojené svržení komunistické moci, dále na zahraniční odboj a domácí odboj, do kterého se řadí například šíření protikomunistických letáků, činnost převaděčů a kurýrů či snaha vytvořit ústřední řídicí organizaci.¹⁴ Právě špatná organizace a nejednotnost je pro třetí odboj příznačná. Zejména na svém počátku často vznikal v podobě spontánních a nezávislých reakcí proti teroru rozpoutanému komunisty. Později byl sporadicky řízen více nekoordinovanými středisky v zahraničí. Neformálně jej vedl generál Sergej Ingr, kterému byli volně podřízeni vedoucí jednotlivých zpravodajských sekcí patřících ke zpravodajským organizacím Francie, Británie a USA.¹⁵ Ti vysílali do ČSR kurýry¹⁶, kteří měli za úkol například převádět uprchlíky, získávat na území ČSR spolupracovníky jako primární zdroje informací, přechovavatele, spojky nebo radisty, dále do ČSR přenášeli vzkazy, instrukce, letáky či vysílací stanice.¹⁷

Do struktury kurýrů později pronikla StB, které se též podařilo některé tajně převerbovat. Pokud byli kurýři zatčeni, hrozil jim často po krutých výsleších trest smrti nebo dlouholeté tresty ve vězení. Tragické tedy je, že přestože odvedli nelehkou a velice nebezpečnou práci, zůstává dodnes otázkou, zda měla dostatečný význam.¹⁸

¹² PEJČOCH, Ivo a Prokop TOMEK. *Agenti – chodci na popravišti. Kurýři západních zpravodajských služeb, popravení v letech 1949–1958*. 1. vyd. Cheb: Nakladatelství letecké literatury SVĚT KŘÍDEL, 2010, s. 6.

¹³ Uvědomujeme si, že třetí odboj představuje pojem, který není ani dnes všeobecně akceptován. Vzhledem k tomu, že sám Lutovský se považoval za jeho účastníka, je tento pojem v práci používán.

¹⁴ VEBER, Václav. Cit. d., s. 55–58.

¹⁵ Americkou zpravodajskou sekci měl na starosti generál Václav Moravec.

¹⁶ StB je nazývala *agenty – chodci*.

¹⁷ TOMEK, Prokop. *Na frontě studené války. Československo 1948–1956*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009, s. 7. [online]. b.r. [cit. 2018-07-09]. Dostupné z: <http://old.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/na-fronte-studene-valky/katalog-cz.pdf>

¹⁸ *Mezi agenty – chodce v 50. letech pronikala StB. Důsledky byly katastrofální*. [online]. b.r. [cit. 2018-07-09]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/mezi-agenty-chodce-v-50-letech-pronikala-StB-dusledky-byly-katastrofalni>.

4 Charakteristika obce Libějice

Libějice jsou malou jihočeskou vesnicí ležící 7 km na jih od Tábora. Její historie sahá daleko do středověku, první písemnou zmínku nacházíme už v urbáři Rožmberském. Mezi sedlácké rodiny hospodařící zde několik staletí, patřili i Lutovští, kteří měli v obci grunt už na konci 17. století. V obecní kronice jsou zaznamenány dějinné události, které se na životě usedlíků podepsaly nejvíce. Asi největší dopad měla první světová válka, do které bylo povoláno mnoho zdejších mužů, z nichž se domů sedm nevrátilo. Pro lidi závislé na vlastní zemědělské výrobě byly též fatální výkyvy počasí ovlivňující úrodu a na ně navázané hladomory.

Od roku 1912 ve vesnici funguje hasičský sbor, který ve svých počátcích měl zabraňovat ničivým požárům – takovým, jaké zažili například obyvatelé vedlejší obce Slapy, kde v intervalu 26 let dvakrát za sebou lehla popelem asi desítka usedlostí. Dnes je funkce sboru především kulturně společenská.

Pro zdejší sedláky byl též klíčový rok 1956, kdy bylo založeno JZD¹⁹, do něhož většina místních zemědělců vstupovala nedobrovolně a pod nátlakem. Hrozilo i vystěhování největší sedlácké rodiny.²⁰ Do konce 50. let byli soukromí zemědělci v Libějicích zlikvidováni.²¹

Největší počet obyvatel zaznamenala obec na počátku 20. století, kdy zde žilo 183 obyvatel v 28 domech. V roce 1950 jejich počet klesl na 127 a stagnoval až do 90. let, kdy se pohyboval okolo 100. V poslední době počet trvale bydlících znovu narůstá – zvýšil se ze 108 v 37 domech v roce 2011 na 128²² obyvatel v roce 2017.²³

¹⁹ JANDA, František a kol. *Pamětní kniha obce Libějice 1923–2018*. Libějice. Nepublikováno.

²⁰ DONÁT, Martin. Na sedláky nasadili agenta provokatéra. *Táborský deník*, 2012, 28, s. 5.

²¹ Rozhovor s Františkem JANDOU, Libějice 9. 7. 2018

²² *Databáze demografických údajů za obce ČR*. In: Český statistický úřad. [online]. b.r. [cit. 2018-06-26].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demograficky-udaju-za-obce-cr>

²³ *Historický lexikon obcí České republiky – 1869–2011*. In: Český statistický úřad. [online]. b.r. [cit. 2018-06-26]. Dostupné z:

https://www.czso.cz/csu/czso/iii-pocet-obyvatel-a-domu-podle-kraju-okresu-obci-a-casti-obci-v-letech-1869-2011_2015

5 Případ Lutovský a spol.

5.1 Život před zatčením

Vladimír Lutovský se narodil 14. ledna 1923 jako syn rolníka hospodářského v Libějicích č. p. 3. Po absolvování obecné a měšťanské školy docházel do hospodářské školy v Táboře. Ještě v té době mu zemřel otec, a připadla tak na něj starost o hospodářství. V době okupace se se svou nemocnou matkou musel starat o hospodářství a mladší sestru.²⁴ Se zemědělskými pracemi mu vypomáhali i příbuzní, které platil v naturáliích. Za války se nijak politicky neprojevoval, nekolaboroval s Němci, ani nepatřil do žádného odbojového hnutí. Ve svém okolí měl už v té době dobrou pověst. Po válce byl členem strany Národně socialistické. V roce 1946 se oženil s dcerou statkáře z Radimovic u Želče Martou Punčochářovou a v roce 1947 se jim narodila dcera Vladimíra. Aktivně hospodařil, povinnosti plnil dobře, v Libějicích zakládal strojní družstvo. Dále byl členem Lihovarnického družstva v Dražičkách. Do svého zatčení úspěšně předstíral kladný vztah ke komunistickému režimu, takže ani lidé z jeho blízkého okolí nevěděli nic o jeho protistátní činnosti.²⁵

Vojenskou službu absolvoval po válce v Žandově nedaleko Chebu.²⁶

5.2 Odbojová činnost před zatčením

Tichá stručně shrnuje činnost Lutovského do jeho zatčení takto: „...pravděpodobně od podzimu 1948 pomáhal organizovat přechody lidí přes státní hranice (budoval a udržoval tzv. kanály), některým z nastávajících exulantů poskytl na svém hospodářství nocleh, dále spolupracoval s kurýry (v terminologii StB agenty – chodci), jejichž úkolem bylo obstarávat v ČSR zpravodajské informace. Několik dnů pak pobýval ‚ilegálně‘ v bavorském Pasově, kde navázal kontakty s lidmi z exilu. Rozsáhlá síť pomocníků, udržující ‚kanál‘ v provozu, byla v březnu 1950 odhalena a její členové byli postupně pozatýkáni.“²⁷ Podobně tuto činnost popisuje i Josef Pek, který zařadil Lutovského do jedné z nejrozsáhlejších odbojových skupin v Pošumaví: „Vladimír Lutovský byl odsouzen Státním soudem v Praze za nepřítomnosti k trestu smrti. Činnost Lutovského spočívala v tom, že nejčastěji ukrýval ve svém bytě Miloslava Hanáka, označeného za agenta CIC. Společně s jeho manželkou Martou Lutovskou a sestrou Marií provdanou Tikalovou (která Hanákovi nosila do úkrytu jídlo), zúčastnili se i konspirativních schůzek, při nichž

²⁴ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 135.

²⁵ Tamtéž, s. 73–74.

²⁶ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 242.; ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1.266–267, Výpověď Karla Kohouta.

²⁷ TICHÁ, Jana. Cit. d., s. 51.

byl přítomen i Karel Kohout. Na schůzkách se projednávaly převody pronásledovaných osob do NSR a zřizování živých schránek v šumavském pohraničí.²⁸

V létě 1949 Vladimír Lutovský s Karlem Kohoutem zprostředkovali útěk z ČSR většímu počtu lidí, dnes konkrétně víme, že mezi nimi byli Jaroslav Václavovič, Libuše Zimmelová, František Novák, manželé Janíčkoví a Jaroslav Švec.²⁹ Tato jména však známe pouze díky Miloslavu Hanákovi, který jim s převáděním pomáhal, a který po svém zatčení vše vyzradil. Hanák vyrozuměl, že Lutovský s Kohoutem tuto činnost prováděli už delší dobu.³⁰ Domníváme se tedy, že Lutovský umožnil odejít do svobodné části Evropy několika desítkám lidí, bohužel dnes známe jen jména těch, kteří byli prozrazeni.

Hlavním hybatelem událostí případu je právě postava Miloslava Hanáka³¹. Proto je potřeba podívat se podrobněji na život tohoto kontroverzního muže, jelikož náš případ je do značné míry sledován jeho optikou.

V roce 1940 utekl přes Francii do Anglie, kde byl jako tankista čs. zahraniční tankové brigády na Západě. Po návratu do ČSR dělal velitele tankové roty ve Štemberku. K jeho rozhodnutí odejít do zahraničí přispěl fakt, že důstojníci ze západních brigád v jeho okolí začali v období okolo února 1948 ve větším množství odcházet do zahraničí, a ti kteří zůstali, byli propuštěni z armády.³²

²⁸ PEK, Josef. *Kronika šumavských hvozdů: vyprávění o osudech lidí komunistického zla z padesátých let*. Vimperk: Papyrus, 1998, s. 109.

²⁹ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 164, Rozsudek – důvody.

³⁰ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 318.

³¹ Narodil se v roce 1921 v Milovicích na Kroměřížsku. Poprvé v životě překročil ilegálně hranice už v roce 1939, kdy po začátku německé okupace uprchl v pouhých 17 letech do Polska, aby se tam mohl zapojit do čs. legií tvořících se v Polsku. Zanedlouho byl však chycen polskou pohraniční stráží, dopraven do blízkosti protektorátních hranic a poslán zpět. Při druhém pokusu se chtěl dostat do Francie, což se mu nakonec povedlo. V únoru 1940 odjel společně se svým přítelem Janem Pluhařem na Slovensko, odkud překročili hranice do Maďarska. Potom cestovali přes Jugoslávii, Řecko a Turecko do Sýrie, odkud se dostali do Francie. Tam bojoval proti nacistům v čs. jednotce. V červnu 1940 se dostal do zajetí, ze kterého se mu podařilo po čtyřech dnech uprchnout do neokupované části Francie, kde byl zadržen francouzskými bezpečnostními orgány a intervenován ve městě Agde, kde strávil přibližně měsíc. Při ústupu francouzské armády – ze strachu, aby nebyl vydán německým úřadům – uprchl z internačního tábora do Marseille, kde žil jako civilista. V té době se napojil na ilegální organizaci bývalých bojovníků ze Španělska, mezi nimi byli i Čechoslováci Josef Špírk, Eman Blahout, Jiří Davídek a dále Hofman a Vrána. Asi po roce pobytu v Marseille se mu podařilo společně s dalším Čechoslovákem tajně dostat na portugalskou loď Červeného kříže. Jeho přítel byl ještě před vyplutím objeven a vydán německým úřadům, zatímco Hanáka odhalili až u Gibraltaru. Poté byl odevzdán anglickým vojenským úřadům a 10. října 1941 odeslán do Anglie. Po prověření se mohl do války znovu zapojit jako voják. Až do invaze v roce 1944 se zdržoval na různých místech v Anglii, kde byl nasazen jako tankista na frontu v Dunquerque. S postupem spojeneckých vojsk se dostal až do ČSR. ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 296–298, Výpověď Miloslava Hanáka.

³² ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, podsvazek 3, s. 24.

V září 1948 se bezradný Hanák svěřil své sestře Boženě Ševčíkové, že měl v Divokách u Kroměříže v hospodě politický konflikt s místním učitelem. Vzhledem k tomu, že tento učitel byl politicky činný, měl Hanák vážné obavy, že bude z armády propuštěn nebo dokonce zavražden. Naposledy se se sestrou setkal, když si do jejího bytu ve Vyškově v podnapilém stavu přivedl z večírku cizí ženu. Teprve po 14 dnech se dozvěděla, že utekl za hranice.³³

Hanák utíkal společně se svou přítelkyní Příborskou, v Brně oslovil přítele Oldřicha Peroutku, který s ním na Západě bojoval za války v tankové brigádě. Svěřil se mu s tím, že prchá z ČSR, a požádal ho o nocleh pro sebe a Příborskou. Peroutka ho odmítl, protože neměl ve svém bytě místo pro dva lidi, ale zařídil mu přenocování v hotelu.³⁴ Peroutka je jedním z řady lidí, kteří se setkali s Hanákem a údajně věděli³⁵, že přechází hranice do Německa, a dostali za to drakonický trest. Peroutka byl odsouzen k 14 letům vězení.³⁶

Poté na své cestě vyhledal v Dražičkách u Tábora Karla Kohouta, se kterým se již znal, protože Hanák sem jezdil na dovolenou za svým bratrem Aloisem Hanákem, hajným v Dražičkách. V té době se podle Kohouta rád napil a když byl v podnapilém stavu, neuvědomoval si, co říká. Scházel se tehdy s Jitkou Hanušovou.³⁷ Hanák přišel ke Kohoutovi společně se svojí přítelkyní Příborskou ve večerních hodinách začátkem října 1948, a požádal ho o úkryt na několik dní, který jim Kohout poskytl i se stravou. Následujícího dne se Hanák Kohouta zeptal, zda nezná někoho, kdo by je mohl ilegálně převést do zahraničí. Kohout nejprve nevěděl, jediný, kdo ho napadl byl Vladimír Lutovský, na kterého mu tedy zprostředkoval kontakt.³⁸ Není jisté, zda byl Hanák prvním člověkem, kterému Lutovský s Janem Thurnwaldem přes hranice pomáhali, a zda odtud vychází i první motiv pro založení tajné skupiny, která později takto převedla větší počet lidí. Jisté však je, že Lutovský, který se znal s lesníkem Janem Thurnwaldem z Vlastějova na Sušicku, se za ním vydal na motorce, aby s ním Hanákův přechod domluvil. Téhož dne se vrátil a sdělil mu, že Thurnwald přechod do Německa zařídí. Asi po dvoutýdenním pobytu se poté, co mu Lutovský podrobně vysvětlil cestu do Vlastějova, vydal Hanák s Příborskou za Thurnwaldem, který je dovedl ke státní hranici nedaleko Železné Rudy. Po výslechu místních úřadů pobýval nejprve v uprchlickém táboře v Regensburgu a později v Murnau. Když zjistil, že poměry v uprchlických táborech jsou velmi neutěšené, přehodnotil své rozhodnutí žít v zahraničí a chtěl se vrátit do ČSR a nahlásit se čs. úřadům. Byl však chycen 6 km před státní hranicí a

³³ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, podsvazek 2, s. 182, Zápis o výpovědi Boženy Ševčíkové.

³⁴ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 304.

³⁵ Peroutka se hájil, že nevěděl o tom, že Hanák utíká do zahraničí, soud však věřil Hanákově výpovědi, kde uvedl, že Peroutka s tím byl obeznámen. ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, podsvazek 3, s. 371–372.

³⁶ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, podsvazek 3, s. 336, Rozsudek – důvody.

³⁷ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 260, Výpověď Karla Kohouta.

³⁸ Tamtéž, s. 263.

následně souzen americkým soudcem za pokus o nelegální překročení hranic zpět do ČSR. Vypověděl, že hranice do SRN přešel jen proto, aby převedl Příborskou. Díky tomu byl propuštěn a vrátil se do Murnau. Zde byl rekrutován do skupiny plukovníka Aloise Šedy pracujícího v Pasově pro americký kontrašpionážní sbor (CIC). Společně s Václavem Dudou dostal za úkol budovat v ČSR tzv. kanál ze spolehlivých lidí sloužící k bezpečnému převádění osob přes hranice.³⁹ Svoje pohnutky, proč do CIC vstoupil, vysvětloval tak, že si potřeboval vydělat a uvědomoval si výhody, které mu budou z této práce plynout. Připouštěl také, že neměl kladný vztah k poměrům v ČSR.⁴⁰ Spolu s Dudou a Janem Hoškem překročil 5. července 1949 hranice v okolí Tachova. Hošek měl jiné povinnosti a brzy se od nich oddělil. Od Šedy dostal každý na cestu pistoli a 6 000 Kčs. Duda s Hanákem se vydali na Horaždovicko, kde se schovávali u několika lidí, které se snažili získat pro svoji práci. Mezi nimi byl i statkář Černý ze samoty Bohov, Hranáč z Černíče či hostinský Panuška z Hradešic. Poté se Hanák sám vydal na Tábořsko, aby pro svůj kanál získal Karla Kohouta.⁴¹

Po příjezdu do Tábora 27. června 1949 se snažil najít svého známého Jaroslava Tefra, který dřív provozoval restauraci Na Harachovce. Tam ale zjistil, že zde místo něj pracuje Jaroslav Chlupáč. Při společném hovoru se řeč stočila na politiku, a když Hanák zjistil že jsou na stejné lodi, svěřil se mu a Chlupáč mu začal pomáhat. Kromě ubytování mu zavolal Jitku Hanušovou, se kterou si dohodnul schůzku na další den. Zval ji do biografu ještě před smluvenou hodinou, což odmítla, protože neměla čas, sešli se tedy až ve 20 hodin. Vzhledem k tomu, že Hanák ve své výpovědi uvedl, že Hanušová o jeho činnosti věděla, měla tato milostná mikroepizoda tragické následky nejen pro ni, ale i pro jejího tehdejšího partnera Ferdinanda Gause. Za to, že o Hanákově činnosti věděli a nenahlásili ji, odseděli rok ve vězení.⁴²

Týž den se u Harachovky setkal s Bratrem Aloisem, který mu vyčetl, že utekl a způsobil tím bolest matce. Společně šli lesem směrem do obce Slapy, pozvání k bratrovi domů ale odmítl, aby mu nezpůsobil problémy. Pokračoval do nedalekých Dražiček, kde už v pozdních večerních hodinách požádal o nocleh Karla Kohouta. Ten, velice překvapen, nakonec Hanáka odmítl s tím, že má doma návštěvu. Nabídl mu, že ho odvede do Libějic za Lutovským. Kohout poté zašel dovnitř a po 5 minutách se vydali na cestu. Když v Libějicích probudili Lutovského, byl k Hanákovi nedůvěřivý. Hanák měl pocit, že se ho v rozhovoru snažili prověřit. Důvodem bylo, že právě v té době u sebe Lutovský s Kohoutem schovávali několik lidí, kteří měli překročit hranice do Německa, mezi nimi byli i dva agenti CIC, Václav Pletka a Zdeněk Vrba. Ti údajně měli mít informaci, že jakýsi Miloslav Hanák je ve skutečnosti agentem čs. vlády. Kohout, který ze začátku

³⁹ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 304–308, Výpověď Miloslava Hanáka.

⁴⁰ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, podsvazek 3, s. 31, Výpověď Miloslava Hanáka.

⁴¹ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1 309–313.

⁴² ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, podsvazek 3, s. 336–337.

Hanákoví nedůvěřovali, tedy před odchodem do Libějic ve skutečnosti upozornil ukrývané – údajnou návštěvu –, a provedli bezpečnostní opatření. Po cestě je měl tajně sledovat Zdeněk Vrba, který by na Kohoutovo zapískání Hanáka okamžitě zastřelil. Hanák důvěru Kohouta a Lutovského získal až v momentě kdy sdělil, proč přišel do ČSR, a že v Německu pracuje pro skupinu plukovníka Šedy. Svěřili tedy Hanákoví, že společně s lesníkem Janem Thurnwaldem a pašerákem Josefem Felcmanem⁴³, který docházel z Německa, pomáhají lidem do zahraničí. Když byl Felcman připravený, Thurnwald poslal Lutovskému telegram. Předchozí týden se jim ale stalo, že se telegram opozdil. Když osoby, které schovávali, dopravil do Vlastějova k Thurnwaldovi, byl už Felcman pryč, proto Lutovský rozhodl, že se musí vrátit zpět do Dražiček.

Ukrývání těchto osob začínalo být pro Kohouta náročné i kvůli shánění stravy. Jídlo jim nosil Karel Vodňanský, zároveň jim umožňoval poslech západního rozhlasu. Kohout s Lutovským požádali Hanáka, zda by jim pomohl lidi přepravit na Sušicko. Hanák jim tedy předal adresy Václava Hranáče z Černice, kam odjeli Pletka s Vrbou. Do Bohova byl poslán Václavovič a Zimelová ze Sezimova Ústí.⁴⁴ Důvodem útěku posledních dvou jmenovaných bylo, že byli z politických důvodů vyloučeni ze školy, proto chtěli ve studiích pokračovat v zahraničí.⁴⁵ Tím, že Kohouta a Lutovského propojil s lidmi ze Sušicka, budoval tzv. kanál ze spolehlivých lidí: Thurnwald–Panuška–Černý–Kohout–Lutovský. Tuto skupinu při organizování útěků za hranice využíval i Lutovský. Hanák se pak dále schovával v Dražičkách u rolníka Koláře a scházel se s Lutovským a Kohoutem. Poté, co se Kohout před Hanákem zmínil, že má cestu na lihovarnické školení do Nového Jičína, požádal ho Hanák o pomoc s několika dalšími úkoly, které měl v ČSR splnit. Dal Kohoutovi adresu na Františka Eliáše z Divok u Kroměříže, aby zprostředkoval styk s Františkem Jegrem zaměstnaným ve Vítkovických železárnách, kde měl zjistit špionážní informace. Z toho však sešlo, protože Jeger byl podle Eliáše nedůvěryhodný. Proto se Hanákoví nabídl Lutovský, že informace obstará přes svého příbuzného – inženýra zaměstnaného ve Stalínových závodech –, který by mohl mít kontakty ve Vítkovických železárnách. Dále byl při své cestě na Moravu Kohout pověřen, aby kontaktoval Hanákova švagra z Vyškova Jana Ševčíka, který by zprostředkoval styk s jistým Vašičkou, sekretářem olomouckého arcibiskupa Josefa Karla Matocha. Ševčík však Hanáka odmítl. Dále měl vyhledat v Olomouci Jana Mandíka, u kterého měl zjistit, co se stalo se zatčeným agentem CIC Iljou Skřivánkem, a zároveň Hanákoví dovést jeho československou uniformu. Ani v tomto případě však Kohout nepochodil. 2. července přišel telegram s heslem od Thurnwalda – převaděč Felcman byl připraven. Následující

⁴³ Josef Felcman byl odsunutý Němec, který pracoval pro plukovníka Šedu a přecházel hranice do ČSR. ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, podsvazek 3, s. 134.

⁴⁴ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 18.

⁴⁵ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 425, Výpověď Jana Paura.

den vyzvedl Kohout na Lutovského pokyn na motorce dalšího uprchlíka Františka Nováka⁴⁶, majitele drůbežárny. Na Sušicko společně s ním jel Hanák, kterého vezl na Lutovského motorce jeho bratranec František Drtina. Když dojeli k Hranáčovi, kde se schovával Pletka s Vrbou, připojil se k nim Vladimír Hranáč, který odvezl nejprve Pletku a pak Vrbu s ostatními do Vlastějova. Tam se setkali s Zimeovou a Václavovičem. Téhož dne je Felcman doprovodil do Německa. Celkem v této skupině mělo jít 12 lidí. Hanák chtěl jít také, čekal ale ještě u statkáře Černého na agenta Dudu, a pomáhal mu se senem. Thurnwald mu prozradil, že pokud pošle telegram Felcmanovi do Regentu podepsaný jako *Vlastěj*, bude na něj Felcman za dva dny od odeslání čekat ve Vlastějově. Tak se i stalo, hranice společně přešli nedaleko Železné Rudy. Dopravu jim bez nároku na honorář poskytl Panuška i Černý.⁴⁷

Asi po dvou týdnech strávených v Německu dostal Hanák za úkol od plukovníka Šedy vrátit se znovu do ČSR, aby předal Kohoutovi a Lutovskému přesnou osnovu zpravodajských úkolů ve Vítkovických železárnách a Stalinových závodech. Kohouta pověřil setkáním s jistým mužem na Benešovsku, od kterého měl mimo jiné zjistit, jaká je situace po zatčení *Gerna*. V době svého druhého návratu – tedy někdy v červenci 1949 – Hanák bydlel u rolníka Koláře v Dražičkách. Lutovský s Kohoutem v té době zprostředkovali útěk manželům Janíčkovým z Trenčína.⁴⁸ Václav Kadlec z Mladé Vožice požádal Jana Paura, zda by neznal někoho, kdo převádí přes hranice. Paur se tedy obrátil na Lutovského, kterého znal, protože ho nedávno odvázel svým autem společně s Hanákem do Ražic, a později i se Zimmelovou a Václavovičem k Hranáčům do Černice. Při této cestě se dozvěděl, že Lutovský organizuje útoky do zahraničí. Paur nakonec vezl na Sušicko i Janíčkovy, za svoji práci dostal 10 000 Kčs.⁴⁹ Tuto vysokou částku si Janíček mohl dovolit zřejmě z důvodu, že do svého útěku byl vedoucím exportu v jedné z textilních továren. Když se Hanák setkal s Lutovským při své třetí cestě v září 1949, na kterou byl poslán kvůli zjištění výsledků jejich špionážní práce, odpověděl Lutovský, že kvůli pracím v zemědělství neměl čas a do hledání si pustil později. Setkání proběhlo u Hranáčů v Černici. Když měl Hanák v plánu vydat se odtud za Lutovským do Libějic, přišel sám Lutovský zrovna k Hranáčům, protože sem vedl Josefa Švece, který byl na útěku z tábora nucených prací v Jiřetíně do zahraničí. Jelikož Lutovský spěchal zpět domů, odkázal ho Hanák na hostinského Karla Panušku st., se kterým se sice osobně neznal, ale který od něj měl vědět heslo „svit“. Tímto heslem se mezi sebou měli poznávat Hanákovy spolupracovníci. Panuška, přestože Lutovského

⁴⁶ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 18.

⁴⁷ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P3, s. 131–136, Výpověď Miloslava Hanáka.; ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 316–322, Výpověď Miloslava Hanáka.

⁴⁸ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 326.

⁴⁹ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 420, Výpověď Jana Paura.

nikdy neviděl, Lutovského odvezl do Horažďovic⁵⁰ na nádraží poté, co se mu prokázal heslem.⁵¹ Obdobný scénář se odehrával i na začátku ledna, když se Lutovský seznámil s jeho synem Karlem Panuškou ml., který ho díky heslu taktéž poskytl odvoz autem.⁵²

5.3 Osvobození z tábora nucených prací

Josef Švec si v táboře nucených prací v Jiřetíně odpykával svůj osmiměsíční⁵³ trest, ke kterému byl odsouzen u okresního soudu v Táboře za šíření protikomunistických plakátů.⁵⁴ V létě 1949 tedy Křivánek požádal Kohouta o pomoc s osvobozením Švece. To měl realizovat jistý Buriánek, který si za svou práci vyžádal 15 000 Kčs jako zálohu. Křivánek si půjčil od Koláře 10 tisíc a zbývajících 5 tisíc zaplatil Kohout ze svého.⁵⁵ Buriánek však svůj úkol nesplnil, proto ho vyhledal Lutovský a peníze ho donutil vrátit. S útekem Švece z tábora nucených prací⁵⁶ nakonec pomohl horník Hora, který pracoval společně s trestanci jako civilní zaměstnanec. Ten ho zároveň dopravil do Teplic, kde ho vyzvedl Lutovský, který ho doprovodil až k Hranáčům na Sušicko, odkud později společně s Hanákem odešel do NSR.⁵⁷

5.4 Lutovský v Pasově

Nepřímo pro plukovníka Šedu pracoval Lutovský již od léta⁵⁸, poprvé se s ním osobně sešel pravděpodobně až v říjnu 1949. V té době pomáhal přes hranice neznámému majorovi čs. armády s manželkou a jeho dvěma dcerami, jedné bylo jedenáct a druhé šestnáct let.⁵⁹ Při té příležitosti sám překročil hranice a v Pasově strávil společně s Šedou asi tři dny.⁶⁰ O čem spolu mluvili přesně nevíme, pravděpodobně ale kromě zadání nových úkolů Lutovský sděloval

⁵⁰ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M2, s. 15–16, Výpověď Karla Panušky st.

⁵¹ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 32–37, Výpověď Miloslava Hanáka.

⁵² ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 32, Trestní oznámení Karel Panuška ml.

⁵³ Na jiném místě je uvedeno, že Švec byl odsouzen na 6 let, z toho důvodu by i osvobozovací akce byla smysluplnější. ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 43, Akce M – závěrečná zpráva.

⁵⁴ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 64.

⁵⁵ Z příkladu Jana Paura, který za svezení autem z Tábora na Sušicko dostal 10 000 Kčs, je vidět, že se při této činnosti točily velké peníze, a není tak možné tvrdit, že všichni účastníci svoji práci dělali nezištně. Karel Kohout byl však paradoxně na vysvobozovací akci ochoten přispět i ze svých úspor. Placení vysokých částek ale nebylo pravidlem. U většiny akcí nemáme žádné zmínky o tom, že by si za ně Kohout či Lutovský brali nějaké peníze. „...u něj to určitě nebylo ze zjištěných důvodů, určitě ne.“ Rozhovor s Jiřím PUNČOCHÁŘEM, Radimovice u Želče 1. 7. 2018

⁵⁶ V té době nešlo o ojedinělý útek. V táboře byla nedostatečná ostraha, nejspíše proto, že vězni nebyli pro režim tolik důležití. Drtivá většina úteků nebyla přímo z tábora, ale z míst pracoviště. Úspěšný útek ale také nebyl samozřejmostí a někteří vězni za něj zaplatili životem. TRÖGL, Jan. *Tábor nucené práce Dolní Jiřetín*. Diplomová práce. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2010. [online]. b.r. [cit. 2018-06-28]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/50860/>

⁵⁷ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 38.

⁵⁸ Lutovský měl být ve spojení s plk. Šedou ještě před tím, než mu Hanák předal od Šedy osnovu s úkoly. ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, podsvazek P3, s. 245.

⁵⁹ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 346, Výpověď Miloslava Hanáka.

⁶⁰ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 158, Návrh zatčení – Vladimír Lutovský.

výsledky své zpravodajské činnosti ve Vítkovických železárnách a ve Stalinových závodech. Domluvili se také, že se do Pasova vrátí na jaře 1950.⁶¹ Lutovský měl mít zájem na organizování nového převratu v ČSR, to mu ale Šeda zamítnul, a projevil zájem jen o zpravodajské informace.⁶² Kromě toho měl za tyto tři dny absolvovat rychlý zpravodajský kurz.⁶³ Aby mezi sousedy ve vesnici nebylo nikomu podezřelé, že Lutovský není takovou dobu doma, tvrdil, že odjel k očnímu lékaři do Prahy.⁶⁴ Díky setkání v Pasově již nebyl Lutovský na Hanákovi závislý, a stal se jedním z hlavních vedoucích skupiny.⁶⁵

5.5 Sabotáž

Další protikomunistickou činností na sklonku 40. let byla sabotáž. Tu provedl Lutovský společně s Karlem Kohoutem pravděpodobně poprvé a naposledy 1. května 1949 v Malšicích, když prořízli pneumatiky traktorům, které měly táhnout alegorické vozy. Zamezili tak malšickým občanům, aby se účastnili demonstrace síly režimu a jeho jednoty s lidem⁶⁶ v prvomájovém průvodu v Táboře.

5.6 Začátek roku 1950

Na podzim 1949 přestal Hanák pracovat pro plk. Šedu a na přelomu roku 1949-50 byl do ČSR vyslán *Formanem* ze CIC. Měl za úkol získat důvěryhodné osoby, kterým by předal heslo „Salinger“, ty by poté spolupracovaly s každým, kdo by se jim tímto heslem prokázal.

Hanák strávil na Táborsku skoro celou druhou polovinu ledna, z toho se po většinu času ukrýval u Lutovského. Na konspirační schůzce Kohouta s Lutovským a Hanákem bylo zřetelné, že k Hanákovi pomalu ztrácí důvěru, možná i proto, že se rozešel se Šedou. Lutovský mu například vyhýbavě odpovídal na otázku, jaké úkoly dostal od Šedy, přesto se rozhodli, že budou nadále společně spolupracovat.⁶⁷ Lutovský Hanáka přemluvil, aby mu pomohl převést dva lidi⁶⁸ do zahraničí, až bude na Sušicku.⁶⁹ Hanák pověřil Lutovského, aby předal vzkaz Františku Pivníčkovi,

⁶¹ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 66, Poznámky na Lutovského.

⁶² ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 346, Výpověď Miloslava Hanáka.

⁶³ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 36, Hlášení příslušníka StB Musila.

⁶⁴ Rozhovor s Pavlem ŠVADLENOU, Libějice 12. 12. 2017

⁶⁵ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 16, Trestní oznámení – Vladimír Lutovský.

⁶⁶ RŮŽIČKA, Daniel. *1. máj – svátek práce*. [online]. b.r. [cit. 2018-06-29]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/1maj.php>

⁶⁷ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 346-348, Výpověď Miloslava Hanáka.

⁶⁸ Kromě těchto dvou osob měli společně pomoci ještě jednomu uprchlíkovi, a to ještě předtím, než Hanák dorazil do Libějic. 7. ledna měl Hanák v Hradešicích pověřit Karla Panušku ml., aby poslal Lutovskému korespondenční lístek se vzkazem „Srdečný pozdrav posílá Blanka“, což znamenalo, že Lutovský už může dopravit prchajícího Františka Nováka z Hodětína na nádraží Horaždovice-Bábín. Tato informace se nalézá v trestním oznámení na Karla Panušku ml. v Hanákově výpovědi, jsme takovou zmínku ale nenašli. ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 31–32, trestní oznámení na Karla Panušku ml.

⁶⁹ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P3, s. 246–247, Akce Hanák.

prokurátorovi ze Strakonice, aby přijel do Libějic. Chtěl totiž propojit Pivničku s Lutovským, oběma svěřil heslo „Salinger“. Lutovský jej vyhledal a schůzku domluvili na 18. ledna. S Pivničkou se Hanák sešel již dříve, při své minulé cestě do ČSR v září 1949, kdy se sešli u Panušků. Mimo jiné spolu řešili poměry v Německu a doma.⁷⁰ Pivnička se znal s tajemníkem ministra Aloise Neumana, který pověřil Pivničku, aby zjistil, jak by byl Neuman přijat v zahraničí, kdyby emigroval. 8. ledna 1950 se u Panušků znovu setkal Hanák s Pivničkou, aby mu sdělil Šedovu odpověď, a to, že by ministr Neuman byl přijat jako jakýkoli jiný uprchlík. Pivnička však odvětil, že Neuman od svého záměru uprchnout upustil, jelikož znovu získal důvěru vlády a je tak znovu zván na její tajná zasedání. Schůzka Pivničky a Lutovského se nekonala, protože Pivnička byl ve stanoveném termínu nemocný. Když přijel o den později, statek Lutovského byl zamčený. Hanák se tedy s Pivničkou sešel sám až 5. února v Hradešicích. Měli spolu velké plány, mimo jiné probírali možnou spolupráci s ministrem Neumanem. Pivnička pak vyprávěl, že jeden jeho známý má přístup ke stolu, kde jsou uloženy body příští vlády a byl by ochoten je dodat.⁷¹

Velké plány měl ale podle Hanáka i Lutovský. V trestním oznámení na jeho osobu se dozvídáme, že na schůzkách v polovině ledna měl navrhnout: „...aby v každém okrese byli získáni lidé, kteří by terorem odstraňovali funkcionáře KSČ, dále aby byla prováděna organizovaná sabotáž v hospodářství, zejména ve velkovýkrmnách prasat a podobné akce. Lutovský se při této příležitosti vyjádřil, že má možnost získati k této činnosti větší počet zbraní a střeliva.“⁷² Přestože se Hanákovi už nechtělo, Lutovský na něj naléhal, ať převede přes hranice jistého Davídka, úředníka z Prahy a strýce agenta Pletky. Domluvili se, že Hanák zašle Lutovskému ze Sušicka pohled popsaný *Blanka*; to znamenalo, že je vše v pořádku. Pak si zatelefonovali jako přátelé z vojny, tak si měli dát vědět, že za dva dny Lutovský přiveze Davídka k Panuškům.⁷³ Hanák se nečekaně zdržel u Lutovského až do konce ledna, protože onemocněl. Jelikož mu už docházely peníze, pověřil Kohouta, aby dopravil dopis jeho sestře do Vyškova, ve kterém jí žádal o peníze.

⁷⁰ Hanák ve své výpovědi zachytil unikátní svědectví československého prokurátora Pivničky o poměrech v Československu na sklonku 40. let. „Na dotazy, jak vypadá nynější soudnictví a vyšetřování obviněných osob, řekl mi, že jsou používány metody tzv. tvrdých výslechů, což znamená, že vyšetřovaný je vyslýchán třeba 19 hodin, čímž je donucen k přiznání, opakováním tohoto výsledku je mu pak vyhrožováno příslušníky StB při odchodu k soudu. Dále pak vyprávěl, že ve vládě je spousta vysokých úředníků, kteří nesouhlasí s nynějším režimem a pracují tak, aby se udrželi na svém místě a při tom se příliš nekompromitovali. Vykládal mi, že při projevech blahopřání vládnoucím činitelům se užívá forem, které se rovnají poniženosti poddaných vůči feudálním pánům. K zesměšnění předsedy vlády vyprávěl mi historku, jak předseda vlády místo zajíce při honu zastřelil srnu, kterou museli uschovat, aby tato událost nepřišla na veřejnost.“ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 117–118.

⁷¹ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P3, s. 117–118, Výpověď Miloslava Hanáka.

⁷² ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 15, Trestní oznámení – Vladimír Lutovský.

⁷³ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P3, s. 149, Výpověď Miloslava Hanáka.

Kohout měl tento dopis poslat po svém švagrovi⁷⁴, který pracoval na lokomotivě. Ten dopis doručil a přivezl 14 000 Kčs společně s odpovědí od Hanákovy sestry, ve které ho prosila, aby této činnosti zanechal, a nevystavoval je tak nebezpečí. Hanák po převzetí peněz odjel k Panuškovým, odkud dal smluveným způsobem vědět Lutovskému. Ten přijel 6. února společně s Davidkem a vzápětí se vrátil vlakem domů. Do Německa s nimi měl jít ještě jeden muž, který však onemocněl angínou. Hanák s Davidkem se vydali na cestu směrem k hranicím na vypůjčených lyžích. Když byli v Trsicích u Matěje Langfelerera, Davídek oznámil, že se rozmyslel a vrátí se. Důvodem, proč svůj útěk na poslední chvíli přehodnotil, mohl být fakt, že byl silnější postavy a jeho zdravotní stav byl dlouhodobě špatný, proto si zřejmě nevěřil na náročnou, cca 35 km dlouhou cestu horským terénem ve vysokém sněhu. Večer 8. února se Hanák s Langfelerem rozloučil a sám se vydal na cestu přes hranice, kde byl mezi osadami Javoří a Radkov zadržen a předán na stanici SNB. Po krátkém výslechu byl převezen do věznice v Sušici. Po cestě ho ještě neznámý příslušník SNB⁷⁵ nabádal, aby při výslechu nevyzradil lidi, kteří mu pomáhali.⁷⁶

5.7 Hanák převléká kabát

Hanák byl často považován za provokatéra⁷⁷ nebo za agenta československé vlády.⁷⁸ Ze spisů však nic takového nevyplývá. Hanák je vyslýchán jako zatčený, a nikoliv jako spolupracovník StB, poté je odsouzen. Přestože Hanák původně nebyl pracovníkem čs. vlády, sám se do této role v den svého zatčení pasoval. Učinil tak pravděpodobně ze strachu z trestu smrti, který byl v jeho případě relevantní variantou, a který nakonec nedostal.⁷⁹ Ve své výpovědi udával všechny podrobnosti na 69 lidí, se kterými přišel do kontaktu, včetně svých příbuzných.⁸⁰ Stačilo, aby Hanák o někom vypověděl, že věděl o jeho činnosti, a tento člověk byl odsouzen na několik let vězení za velezradu, proto že Hanáka nenahlásil. Kdyby Hanák nevypovídal, vyšetřovatelé by na mnoho osob nepřišli. Například Lutovskému se dařilo pracovat tak tajně a předstírat kladný poměr k režimu, že o jeho činnosti neměli ponětí ani lidé v blízkém okolí.⁸¹ Ve vězení žádal Hanák

⁷⁴ Podle Kohoutovy výpovědi nešlo o jeho švagra, ale jednalo se o člověka, kterého Kohout odmítl jmenovat, protože mu nesdělil účel cesty. Kohout tak ve svých výpovědích dokázal krýt lidi, kteří mu nevědomě pomáhali v protistátní činnosti. ABS, f. CB-V, arch. č. V-563, M1, s. 272, Výpověď Karla Kohouta.

⁷⁵ Příznačné pro Hanáka může být to, že ve své výpovědi nevynechal ani příslušníka SNB Jana Hájka.

⁷⁶ ABS, f. CB-V, arch. č. V-563, P3, s. 149-150, Výpověď Miloslava Hanáka.

⁷⁷ Za provokatéra ho považovalo mnoho odsouzených z případu, jak většina z nich uvedla při rehabilitacích v 70. letech. ABS, f. CB-V, arch. č. V-563, P4, s. 122-127.

⁷⁸ ABS, f. CB-V, arch. č. V-563, P3, s. 132, Výpověď Miloslava Hanáka.

⁷⁹ „Za trestný čin vyzvědačství, jehož se obviněný Hanák dopustil, ukládá zákon vzhledem ke zjištěné kvalifikaci trest smrti. Obviněnému při výměře trestu přitěžovalo, že v trestné činnosti pokračoval po delší dobu, polehčovalo mu, že předtím vedl řádný život pracujícího člověka, a zvláště pak úplně a kající doznání.“ ABS, f. CB-V, arch. č. V-563, P3, s. 319, Rozsudek – Miloslav Hanák.

⁸⁰ ABS, f. CB-V, arch. č. V-563, P3, s. 255, Zpráva pro státního prokurátora dr. Ziegera.

⁸¹ ABS, f. CB-H, arch. č. H-385, s. 78.

o půjčení politické literatury a donášel na svoje spoluvězně.⁸² Sám také vystupoval a usvědčoval své spolupracovníky při procesech v 50. letech, ale dokonce i v době rehabilitací v 70. letech.⁸³ Mýtus o provokatérovi podpořila i skutečnost, že nakonec nebyl odsouzen s ostatními v procesu v listopadu 1950, ale až 18. prosince 1951, a to k trestu 25 let vězení.⁸⁴ Odvolávací soud mu ho však na jaře příštího roku změnil na doživotí.⁸⁵

5.8 Zatýkání

Po Hanákově zatčení nabraly události rychlý spád. Na konci března si příslušníci bezpečnostních složek z Hanákových výpovědí domysleli, že je pravděpodobné, že Lutovský chce uprchnout. Nechal se totiž slyšet, že by nejraději odešel do zahraničí.⁸⁶ Zároveň se s Hanákem při posledním setkání domluvili, že se vrátí koncem března. Obávali se tak, že když Hanák nepřijde, Lutovský skutečně uprchne do zahraničí. Z toho důvodu bylo navrženo oba co nejrychleji zatknout.⁸⁷ Společně s nimi byla zadržena celá skupina spolupracovníků⁸⁸, se kterými přišel Hanák do kontaktu nebo o nich věděl.

První vlna zatýkání proběhla 30. března 1950 od 18 hodin pod krycím názvem *Akce M* a bylo zatčeno 27 lidí. Zatýkání bylo synchronizované v několika okresech, aby se zatýkaní mezi sebou nemohli varovat.⁸⁹ Pokračovalo i v dalších měsících. 24. dubna počet zatčených vzrostl na 49. 12. května bylo trestní oznámení podáno na 69 lidí.⁹⁰ Během celé akce bylo zatčeno celkem 62 osob.⁹¹ Všichni zatčení však neměli být odsouzeni, někteří měli být drženi ve vazbě, aby nemohli varovat jiné lidi, případně byli pouze vyslechnuti a následně propuštěni.⁹²

30. dubna měli příslušníci StB Jan Vališ a Jaroslav Kodad hektický den. Museli zjistit totožnost lidí, kteří měli být večer zatčeni. Jan Vališ byl jediný, kdo znal Jitku Hanušovou. Zjišťováním, kde se bude večer nacházet, se natolik zdržel, že do Libějic vyrazili až v 17 hodin, a to ještě potřebovali zastihnout Kohouta v Dražičkách. Zatýkání přitom mělo začít už za hodinu. Vališ se po cestě ještě zastavil ve Slapech u svých rodičů, aby se ujistil totožností Lutovského, v Libějicích totiž bydlelo více rodin s tímto příjmením. Vališ v Libějicích oslovil Jaroslava Jandu,

⁸² ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P3, s. 257.

⁸³ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 113, Rehabilitace – usnesení.

⁸⁴ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P3, s. 313, Rehabilitace – usnesení.

⁸⁵ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P3, s. 322, Rozsudek odvolacího soudu – Miloslav Hanák.

⁸⁶ Lutovského záměr uprchnout ještě před zatčením potvrzuje ve své výpovědi i Gruber. ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 115.

⁸⁷ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P3, s. 247, Zpráva – Akce Hanák.

⁸⁸ Přestože většina těchto lidí byla souzena v procesu Lutovský a spol., zdaleka ne všichni s ním dělali protistátní činnost.

⁸⁹ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 16–20, Zpráva o provedení Realizace *Akce M* 31. 3. 1950.

⁹⁰ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P3, s. 255, Zpráva pro státního prokurátora dr. Ziegera.

⁹¹ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 130, Vyhodnocení svazku.

⁹² ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 26–32, *Akce M* – zpráva o průběhu realizace z 24. 4. 1950.

se kterým se znal. Zeptal se ho, zda neví, kde najde předsedu místní KSČ Kadlece či Františka Jandu, předsedu místního národního výboru. Janda odpověděl, že jsou oba na poli. Vališ se poté rozloučil a spěchal do Dražiček za Kohoutem. Kodad zůstal s Jandou, předstíral, že je ze zemědělského referátu a ptal se na Vladimíra Lutovského. Jelikož se blížila doba zatčení a Kodad si stále nebyl jistý, jestli je Lutovský doma, přistoupil k tomu, že požádal Jandu, aby se k Lutovskému došel podívat. Varoval ho, aby Lutovskému neříkal, že se na něj někdo ptá, a vymyslí si nějakou záminku. Janda se vrátil a oznámil mu, že Lutovský zrovna vypřahá koně.⁹³ Janda, přestože Kodadovi tvrdil opak, ve skutečnosti Lutovského o všem zpravil. Lutovský odvětil, ať mu vyřídí, že není doma a dodal „že po něm stejně pasou.“⁹⁴ Poté, co se Lutovský dozvěděl, že se po něm ptají⁹⁵, poslal svoji sestru Marii s koňským povozem, aby dojela varovat Kohouta. Ta mu vyřídila bratrův vzkaz, aby si dal pozor, protože v Libějicích byl Vališ. Kohout byl velice nervózní a také přepokládal zatčení, protože ten den u něho byla újezdni tajemnice Marie Langová, která se ho mezi řečí ptala, do kolika hodin bude v práci. Informace napsal v dopise, který po Marii Lutovské poslal Lutovskému do Libějic. S Marií si ještě na ten samý večer domluvil „rande“, protože se chtěl dozvědět, jestli se už v Libějicích zatýká.⁹⁶ Marie se vrátila do Libějic ve chvíli, kdy Lutovského zatýkali. Dopis od Kohouta se jí v nestřeženém okamžiku podařilo zničit na záchodě.⁹⁷

Zatýkání prováděli příslušníci StB z Českých Budějovic, vyzbrojeni samopalem a pistolemi, kteří měli přijet autem škoda Superb. Zásahu velel poručík Josef Musil. Měli za úkol vykonat domovní prohlídku a zatknout Lutovského společně s jeho manželkou a sestrou.⁹⁸ Když přijeli do Libějic, zastihli Lutovského ve stáji, jak uklízí dobytek.⁹⁹ Po krátkém odporu mu spoutali ruce před tělem a zběžně prohlédli. Zatím co seděl v autě hlídán řidičem Janem Plojnerem, prováděli příslušníci domovní prohlídku.¹⁰⁰ Lutovský začal předstírat nevolnost a připravil si pistol schovanou v holině.¹⁰¹ Plojner mu otevřel dveře, Lutovský na něj namířil pistol a řekl mu,

⁹³ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P2, s. 52–53, Výpověď Jaroslava Kodady.

⁹⁴ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P1, s. 221, Výpověď Jaroslava Jandy.

⁹⁵ Ten den se po něm údajně ptali i na poli, když sázel brambory. Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017

⁹⁶ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 275, Výpověď Karla Kohouta.

⁹⁷ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P3, s. 364, Rozsudek – Marta Lutovský.

⁹⁸ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P1, s. 10, Služební záznam – příprava na zatčení.

⁹⁹ Rozhovor s Jiřím PUNČOCHÁŘEM, Radimovice u Želče 1. 7. 2018

¹⁰⁰ Takto ve zprávě o zatčení vypovídá i Jiřina Lutovská. ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 32–36, Výpověď Jiřiny Lutovské.

¹⁰¹ Existuje mnoho variant, kde měl pistol schovanou, i jak k ní přišel. Jsou známy verze, že ji například mohl mít v kabátě u žaludku, v rozkroku, že ji našel položenou na sedačce nebo ji vytáhl z dřevníku, když předstíral, že zvrací.

aby se choval tiše.¹⁰² Slíbil, že mu neublíží¹⁰³, když ho nechá utéct.¹⁰⁴ Lutovský šel za Plojnerem a společně vyšli směrem ze dvora. Plojner se najednou vrhl Lutovskému pod nohy¹⁰⁵, Lutovský na nic nečekal, třikrát na něj vystřelil a utekl s pouty na rukou směrem k Lomu.¹⁰⁶ Plojner zůstal ležet na dvoře. Příslušníci StB se báli vyjít ven, a tak zůstali v síni a stříleli směrem do protější stodoly,¹⁰⁷ zatímco Plojner na zemi krvácel.¹⁰⁸ Když raněného společně se zatčenými ženami naložili do auta, vyvstal problém, že ani jeden z příslušníků neuměl řídit. Ještě v Libějicích na několika místech nabourali.¹⁰⁹ Plojner byl tak až po delší době dopraven do táborské nemocnice, kde svým zraněním do rána podlehl.¹¹⁰

5.9 Matěj Langferner

Příslušníci StB po návratu na služebnu okamžitě dálnopisem uvědomili ostatní kolegy v jiných regionech o tom, že Lutovský utekl a zastřelil Plojnera. Předpokládali, že využije svého kanálu a pokusí se o útěk s pomocí Matěje Langfelnera. Hlídka StB posílena místními jednotkami SNB ve 2:15 obklíčila Langfelnerův dům. Langfelner vyskočil z okna a na varování, aby se zastavil, údajně nereagoval. Na místě byl samopalem zastřelen a téhož dne dopraven do márnice.¹¹¹

5.10 Útěk

V Libějicích a okolí byly do důkladného pátrání následujícího dne zapojeny vojenské a pohotovostní oddíly SNB. Pročesávaly kraj s pomocí pátracích psů, ale bez úspěchu.¹¹² Lutovský

¹⁰² Gruber podle toho, co mu Lutovský vyprávěl, vypovídá, že byl povrchně prohlídnut – měl pistol v kalhotách u rozkroku – byl posazen do auta na dvoře, kde ho hlídal řidič. Když na něj Lutovský namířil, měl se chovat tiše a jít s ním, on se mu ale svalil pod nohy. ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 115.

¹⁰³ Pamětník si z vyprávění Lutovského pamatuje, že rozhovor vypadal takto: „Jestli mi to tady pobleješ, tak tě zastřelím.“ „Kdo s koho,“ pomyslel si Lutovský a namířil na něj pistol. Plojner začal hledat svoji, Lutovský mu ale řekl: „Nic nedělej, daruji ti život.“ Potom ho vyzval, ať jde kousek s ním a pak ho nechá odejít. Rozhovor s Pavlem ŠVADLENOU, Libějice 12. 12. 2017

¹⁰⁴ Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017

¹⁰⁵ To, že Lutovský Plojnera původně zastřelil nechtěl, dosvědčují i výpovědi uvedené v rozsudku odvolacího soudu. Podle příslušníka StB Musila byl Plojner při cestě do nemocnice při vědomí a nařikal, že si to zavinil sám tím, že se vrhnul Lutovskému pod nohy. ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 205–206.; Totéž potvrdili i lékaři Karel Podraska a Teodor Slavík. Po transfúzi krve totiž Plojner znovu přišel k vědomí a potvrdil výše zmíněnou verzi. ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 205–206.

¹⁰⁶ Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017

¹⁰⁷ Pamětník vzpomíná, že ještě v 90. letech byly viditelné průstřely ve zdi. Rozhovor s Jiřím PUNČOCHÁŘEM, Radimovice u Želče, 1. 7. 2018

¹⁰⁸ Příslušníci StB, kteří byli uvnitř v domě, se pravděpodobně domnívali, že střílel někdo třetí, proto se báli jít ven. Plojner tak asi půl hodiny na dvoře krvácel, což se mu stalo osudným. Lutovský též jednoznačně popřel, že by měl v úmyslu Plojnera zastřelit, nechtěl totiž na sebe upozornit členy operační skupiny, kteří byli vyzbrojeni samopaly. Plojnerovi střílel pouze do ramene. TUŠL, J. Nejsme zločinec: Rozhovor s mužem, který unikal oprátce. *Signál*, 1992, 33, s. 21.; To ostatně potvrzuje i zpráva z pitvy. ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 245–246, Místní ohledání a slyšení znalců.

¹⁰⁹ Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017

¹¹⁰ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 245–246, Místní ohledání a slyšení znalců.

¹¹¹ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P2, s. 33–34, *Akce M* – použití zbraně tamním orgánem.

¹¹² ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 23, *Vražda orgána StB*.

si nechal sundat pouta u kováře Nováka¹¹³ z Lomu. Dále pokračoval ke svému známému Janovskému z Všechlap, který ho po nějakém čase na voze pod jetelem dovezl k Třebelicím. Odtud došel do Hodětína, kde se schovával na statku u Rypáčků.¹¹⁴ Ukryval se na půdě a dění venku pozoroval skrz nadzvednuté střešní tašky. Odtud slyšel i blížící se zvuk motorek, jak se postupně zvětšoval okruh, kde ho příslušníci SNB hledali.¹¹⁵ Lutovský čekal, až se situace uklidní. 18. dubna ho odvezl Josef Korbel¹¹⁶, příslušník SNB, do Frymburku v kufru starého německého auta.¹¹⁷ Přes hranice do Rakouska mu pomohl František Korbel, který pracoval na Šumavě jako lesník.¹¹⁸ Při přechodu byl postřelen do nohy, v Rakousku se skryl na seně v první zemědělské usedlosti. Když ho místní našli, ošetřili ho, dali mu najíst a přivedli doktora. Nedaleko stavení, kde se ukryval, byl tábor sovětské armády, Rakousko v té době totiž bylo ještě v sovětské zóně. Zdržel se jen nezbytně nutnou dobu a odešel do Německa.¹¹⁹ Když byl v Bavorsku, stačilo už jen zatelefonovat na úřadovnu CIA v Pasově a použít kód, kterým byl vybaven pro případ nouze.¹²⁰

5.11 Soud

Ve dnech 13.–17. listopadu 1950 byla celá skupina 43 obžalovaných po půl roce vyslýchání Státním soudem v Praze odsouzena k různě dlouhým trestům odnětí svobody¹²¹ (v součtu se jednalo o 430 let)¹²² a jedno doživotí pro Karla Kohouta. Dva rozsudky byly vyneseny v nepřítomnosti¹²³, a to sice pro Vladimíra Lutovského, který za velezradu, vyvědačství a vraždu dostal trest smrti, a 25 let vězení pro Jana Thurnwalda, který však o rok dříve utekl do

¹¹³ Novák byl později vypátrán a odsouzen na několik let vězení. Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017

¹¹⁴ Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017

¹¹⁵ Rozhovor s Jiřím PUNČOCHÁŘEM, Radimovice u Želče 1. 7. 2018

¹¹⁶ Josef Korbel sloužil v Českém Krumlově u radiostanice. O půl roku později se s Lutovským setkali v německém uprchlickém táboře Walka a po letech dokonce v USA. TUŠL, Jiří. Cit. d., s. 21.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ František Korbel za zprostředkování útěku i následnou spolupráci s Lutovským dostal 13 let odnětí svobody. *Premiér ocenil účastníky třetího odboje*. [online] 2013 [cit. 2018-05-11]. Dostupné z:

<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-ocenil-ucastniky-tretiho-odboje-103584/>

¹¹⁹ Rozhovor s Jiřím PUNČOCHÁŘEM, Radimovice u Želče 1. 7. 2018

¹²⁰ TUŠL, Jiří. Cit. d., s. 21.

¹²¹ Odsouzení byli: Václav Hranáč - 18 let, Vladimír Hranáč - 18 let, Karel Černý - 20 let, Milada Černá - 14 let, Karel Panuška st. - 10 let, Karel Panuška ml. - 17 let, Miroslav Panuška - 8 let, Jaroslav Panuška - 15 let, Jan Paur - 20 let, Jaroslav Chlupáč - 18 let, Jaroslav Tefr - 18 let, Václav Kadlec - 16 let, Karel Vodňanský - 4 roky, František Drtina - 10 let, Bohumil Koutenský - 20 let, František Kolář - 12 let, Marta Lutovská 12 let, Marie Lutovská 12 let, Jan Ševčík - 10 let, František Eliáš - 20 let, Ladislav Křivánek - 16 let, Oldřich Peroutka - 14 let, Jitka Hanušová - 1 rok, Ferdinand Gause - 1 rok, Josef Drtina - 1 rok a další. ABS, f. CB-V, arch. č. V-563, P3, s. 335-337, Rozsudek státního soudu v Praze 17. 11. 1950.

¹²² Většina vězňů byla propuštěna po 10 letech při amnestii v roce 1960. ABS, f. CB-V, arch. č. V-563, P4, s. 161-170.

¹²³ Dodnes se traduje, že u soudu byl sám v přestrojení přítomen. Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017; Zmiňuje se o tom i ve své zprávě důvěrník Petr. ABS, f. CB-H, arch. č. H-385, s. 132.

Německa.¹²⁴ Přestože odsouzení byli zahrnuti do skupiny Vladimír Lutovský a spol., je zřejmé, že přímo s Lutovským spolupracovala pouhá část odsouzených. Do procesu byli zahrnuti všichni, kdo pomáhali agentu Hanákovi či Vrbovi. Je dokonce prokazatelné, že někteří odsouzení se s Lutovským ani nesetkali a o jeho činnosti nic nevěděli.¹²⁵ Pohoršující okolností pro obviněné bylo, že patřili ke skupinám nevyhovujícím režimu.¹²⁶ „Celá tato síť se skládá, jak už jsme uvedli, z osob z tábora třídního nepřítele, a proto zdejšímu útvaru navrhuje likvidaci celé skupiny nehledě na to, zda někteří budou odsouzeni pouze za neoznámení trestného činu.“¹²⁷ To se i stalo v celé řadě případů odsouzených k drakonickým trestům za to, že měli vědět o činnosti některých z odbojářů a nezradili je, nebo jim pomohli například jen tím, že jim poskytli nocleh, jídlo či oblečení. Kvůli třídnímu původu byly skutečně odsouzeným vyměřeny vyšší sazby trestů.¹²⁸ U odvolávacího soudu ve dnech 12.–13. dubna 1951 byly zamítnuty námitky všech odsouzených, s výjimkou Aloise Navary, jehož trest byl zmírněn na 10 let.¹²⁹

5.12 Následky

Drtivá většina trestanců byla také odsouzena ke zkonfiskování celého majetku, ztrátě čestných práv občanských po dobu 10 let, doživotnímu zákazu živnostenského oprávnění a peněžité pokutě.¹³⁰ Rodiny perzekuovaných se brzy po zatýkání dostaly do existenčních problémů. Můžeme uvést příklad matky Lutovského, která byla také zatčena, zanedlouho však byla kvůli svému stáří a částečné hluchotě propuštěna. Vzhledem k tomu, že zůstala doma úplně sama bez prostředků, žádala o navrácení své vkladní knížky, která byla jejím jediným zajištěním na stáří.¹³¹ Podobné problémy řešila i manželka odsouzeného Jana Ševčíka, která kvůli tuberkulóze nemohla pracovat a starala se o tříletého syna. Žádala tak také o navrácení vkladní knížky.¹³² Po zatčení manžela se Marie Vinická musela starat o 24hektarové hospodářství, brzy byla nucena požádat o návštěvu manžela ve vazbě, aby se s ním mohla poradit ohledně začínajících letních zemědělských prací.¹³³

¹²⁴ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P3, s. 324–343, Rozsudek státního soudu v Praze.

¹²⁵ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P4, s. 152–158, Rehabilitace.

¹²⁶ Byli to lidé z tábora třídního nepřítele, soukromě hospodařící zemědělci a živnostníci. Zdůrazňováno také bylo jejich členství ve straně Sociálně demokratické. ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 34.

¹²⁷ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 38, *Akce M.*; Též je ve zprávě k případu uvedeno, že někteří ze zatčených by v jiných případech ve stejné situaci zatčení nebyli, proto příslušníci StB zkoumali jejich třídní původ, aby věděli, zda je můžou propustit. ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 34.

¹²⁸ Všichni kromě Miroslava Panušky a Františka Kopečky, kteří spolupracovali s vyšetřovateli, dostali vyšší sazby trestů. ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P3, s. 378.

¹²⁹ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P3, s. 378, Rozhodnutí odvolávacího soudu.

¹³⁰ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P3, s. 337–338, Rozsudek.

¹³¹ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P2, s. 42, Žádost Marie Lutovské.

¹³² Z 23 000 Kčs jí bylo navráceno 12 000 Kčs. ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P2, s. 175, Usnesení státní prokuratury v Praze.

¹³³ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P2, s. 221.

5.13 Následky v Libějicích

Kromě ženy, sestry a matky Vladimíra Lutovského, které byly odvezeny ještě v den jeho útěku, byli do několika týdnů pro podezření ze spolupráce zatčeni i Vladimír Drtina, František Drtina, Josef Drtina a Jaroslav Janda. Zatímco Jaroslav Janda, Vladimír Drtina a matka Marie Lutovská byli po vyšetření propuštěni, Marie a Marta Lutovské byl odsouzené na 12 let a Josef Drtina na rok vězení.¹³⁴

František Drtina byl zatčen na poli při sázení brambor.¹³⁵ Za to, že Hanáka svezl na motorce¹³⁶, dostal 10 let vězení, které si odpracoval v uranových dolech v Jáchymově. Po zatčení byl pod fyzickým nátlakem donucen k přiznání.¹³⁷ Vzpomínal, že v uranových dolech se s nimi až do roku 1953 zacházelo opravdu špatně.¹³⁸ Také pomáhali odsouzeným kněžím či doktorům, kteří na těžkou práci nebyli zvyklí, aby mohli dostat přiděl jídla.¹³⁹

Kromě pěti rodin, které byly přímo poznamenané, dopadly následky kauzy i na ostatní občany Libějic, zvláště na příbuzné Lutovského. Ti byli pod drobnohledem StB¹⁴⁰ a mnoho z nich absolvovalo několik výslechů. Snad právě kvůli několika vlnám zatýkání místních sedláků se v roce 1956 nenašel téměř nikdo¹⁴¹, kdo by se neodvážil vstoupit do JZD.

Jméno Lutovský v sobě neslo jisté stigma, kterým byli jeho nositelé takřka automaticky zařazováni mezi vrahy. Víme též o případě Josefa Lutovského, který nebyl připuštěn k maturitní zkoušce. Po letech mu jeho učitel svědčil, že to bylo způsobeno tím, že byl Lutovského příbuzný.¹⁴²

¹³⁴ JANDA, František. Cit. d., s. 55–56.

¹³⁵ Sázelí tehdy společně s Františkem Lutovským brambory. Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017

¹³⁶ Lutovský měl odvézt Hanáka na motorce, ale neměl čas kvůli zemědělským pracím. Proto požádal svého bratrance Drtinu, aby ho svezl on. Drtina to nadšeně přijal, protože vlastní motorku neměl a rád se projel. Rozhovor s Františkem DRTINOU ml., Libějice 11. 6. 2018

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Vzpomínal, že v roce 1953 jim sovětské úředníky domluvili lepší podmínky. „Tak to vás měli rádi,“ poznamenal Švadlena, když mu to Drtina vyprávěl. Ten mu odpověděl: „Ne, potřebovali, abychom jim nakopali uran.“ Rozhovor s Pavlem ŠVADLENOU, Libějice 12. 12. 2017

¹³⁹ Rozhovor s Marií LUTOVSKOU, Tábor 7. 12. 2017

¹⁴⁰ Pamětník z Libějic vzpomíná, že ještě po třech letech narazil na neznámého muže, který je v noci špehoval pod okny jejich domu. Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017

¹⁴¹ Posledním vzdorujícím byl František Janda, který do JZD nevstoupil ani poté, co byl odsouzen na půl roku vězení. Díky amnestii, která tehdy byla vyhlášena, výkon trestu nenastoupil. Nakonec byl ale jeho odpor zlomen, když dostal přidělené pole několik kilometrů od domova na nepřístupném místě. Rozhovor s Františkem JANDOU, Libějice 9. 7. 2018

¹⁴² Rozhovor s Marií LUTOVSKOU, Tábor 7. 12. 2017; Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017

5.14 Návraty do ČSR

Jedním z hlavních impulsů, proč Lutovský přijal riskantní nabídku generála Moravce, aby se vrátil do ČSR jako kurýr, byla naděje, že bude moci přes hranice převést svoji dceru.¹⁴³ O tom, s jakými úkoly, kdy a kolikrát¹⁴⁴ byl Lutovský zpět do ČSR poslán, se dozvídáme často jen neúplné informace¹⁴⁵, jejichž věrohodnost často ani nelze jistě doložit. I tak jsme se pokusili všechny zmínky o Lutovském posbírat a předkládáme je čtenáři.

5.15 V Albeři

První zpráva pochází z 25. května 1950. V pohraniční obci Albeř u Nové Bystřice měli v noci tajnou schůzku dva muži. Jejich popis by odpovídal podobě místního sedláka Josefa Lutovského a jeho vzdáleného příbuzného Vladimíra Lutovského. Týden poté byla Josefova manželka v Libějicích. Josef vyprávěl svým sousedům podrobnosti o tom, jak zatčení Vladimíra Lutovského probíhalo, přestože je nemohl znát nikdo jiný než příslušníci StB, kteří Lutovského zatkli. Panovalo tedy podezření, že se spolu setkali.¹⁴⁶

5.16 Jiřina Lutovská

Další, kdo se s Lutovským po jeho útěku prokazatelně stýkal, byla Jiřina Lutovská z Prahy, příbuzná Lutovského. Ta svoji spolupráci s Lutovským dokázala tajit až do roku 1954, kdy byla zatčena a u výsledku donucena vypovídat. Její syn, shodou okolností jmenovec Vladimíra Lutovského z Libějic, také utekl do zahraničí, a to už v roce 1949. Manžel byl zatčen a vězněn. Syna, o kterém nevěděla, kde se nachází, se snažila kontaktovat dokonce i přes americkou ambasádu. Na podzim 1949 se obrátila na Lutovského z Libějic, který jí kontakt na syna zařídil. Když byla v červenci 1950 v Libějicích na dovolené, vyhledala ji neznámá dívka a předala jí vzkaz od Lutovského – pokud se s ním chce sejít, má s ní odjet. Lutovská s dívkou na cestu vyrazila, ale ještě se stavily v Praze, kde vyzvedla nějaké dopisy a fotografie. Také tam vyřídila vzkaz Petřílkovi, který ji požádal, zda by nemohl jet s ní. Všichni tři téhož dne dojeli vlakem k Horní Plané a dívka je dovedla na samotu, kde hospodařil Špilínek. Zde se také pozdě večer setkala s Lutovským. Ten jí nejprve vyprávěl události zatčení a dále – to byl hlavní důvod jejich setkání –, se jí ptal na svou dceru a rodinu. Lutovská se tak stala spojkou mezi Lutovským a jeho rodinou. Pověřil jí, aby každému, kdo se u ní prokáže heslem „Pávák“, sdělila informace o jeho rodině. S Lutovským se během následujících tří let setkala ještě několikrát, víme o jedné schůzce na

¹⁴³ TUŠL, Jiří. Cit. d., s. 21.

¹⁴⁴ V rozhovoru pro časopis Signál uvedl, že během tří let byl v ČSR pětkrát. Tamtéž.

¹⁴⁵ Hlavním zdrojem informací je svazek H–385, jehož velká část se však nedochovala.

¹⁴⁶ ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P2, s. 64–65, Josef Lutovský podezřelý z ukrývání vraha Vladimíra Lutovského.

Moravě a jedné nedaleko Libějic. Přes svého syna mu posílala dopisy od příbuzných z Libějic a fotografie jeho dcery.¹⁴⁷

Během setkání u Libějic na konci dubna 1951 od něj Lutovská mimo jiné dostala za úkol, aby sehnala někoho, kdo by ho mohl odvézt autem. Poté, co mu řekla, že ona auto nevlastní, ji přemlouval k tomu, aby sehnala taxikáře z Tábora. Když i to odmítla, řekl jí, ať se obrátí na zvěrolékaře Lutovského ze Soběslavi. Za 48 hodin se měli znovu sejít a zpravit se o výsledku. Zvěrolékař Lutovský ji však odmítl, nechtěl svým jednáním ohrozit rodinu. Když se s ním po čase setkala a ptala se, zda Vladimíra Lutovského nakonec odvezl, odvětil jí, že ji už jednou žádal, aby toto téma v rozhovoru neotvírala.¹⁴⁸

5.17 Nezdařené převody

Jak již bylo zmíněno, Lutovský velmi stál o to, aby svoji dceru také převedl na Západ. Pokoušel se o to shodou okolností v listopadu 1950, kdy se konal soud, u kterého byl i on v nepřítomnosti odsouzen. Nakonec své úsilí vzdal kvůli riziku, které při tom hrozilo jeho příbuzným a známým.¹⁴⁹ Nejednalo se ale o jediný nezdařený pokus o převedení. Nedlouho po svém útěku do Německa se seznámil s Bohuslavem Horákem, manželem Milady Horákové. Počátečním Horákovým úmyslem měl být pokus o osvobození jeho ženy z vězení, tento počin se však ukázal jako nereálný.¹⁵⁰ Pro své zkušenosti byl však Lutovský plk. Šedou vybrán pro převod jeho dcery Jany Horákové.¹⁵¹ Přestože byla akce důkladně připravená, byl nakonec nucen, stejně jako v případě své dcery, od plánu upustit, aby neohrozil manžele Tůmovy, kteří se o Janu starali.¹⁵²

5.18 Návraty do Libějic

Lutovský se zřejmě po roce znovu vrátil do Libějic, kde se ukrýval minimálně u třech rodin. Později, když byla tato skutečnost prozrazena, byli muži, kteří ho ukrývali nebo s ním spolupracovali, potrestáni odnětím svobody na řadu let. Při svém prvním příchodu si Lutovský vybral úkryt u Josefa Tupého, u něhož se schoval v maštali. Tupého na příchod Lutovského upozornil štěkající pes. Poté, co mu dal najíst a půjčil mu kabát, se s ním domluvil, že se ukryje u

¹⁴⁷ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 141–153, Výpověď Jiřiny Lutovské.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ TUŠL, Jiří. Cit. d., s. 21.

¹⁵⁰ Rozhovor s Jarmilou LUTOVSKOU, Praha 1. 11. 2017

¹⁵¹ Pokus o převedení Jany Horákové potvrzuje i agent *Jiřík*: „V říjnu nebo v listopadu téhož roku 1950 jsme šli podruhé a Burger [Lutovský] měl za úkol přivést dceru dr. Horáka, Janu. Navázal v Praze na Kozlíka. To se mu ale nevydařilo. Ozbrojeni jsme byli jen pistolí, oni samopaly a granáty.“ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 170.

¹⁵² TUŠL, Jiří. Cit. d., s. 21.

Jaroslava Lutovského¹⁵³. Jeho dům stál v blízkosti silnice, a tak měli obavu, že by byl odhalen.¹⁵⁴ Lutovský se také tři týdny schovával u Josefa Rejtara, který mu pomáhal s ukrýváním střelných zbraní.¹⁵⁵

Na tyto tři muže StB přišla přibližně po 3 letech, a to díky některému z dvojitých agentů¹⁵⁶ působících v západním Německu, kterému nic netušící Lutovský své pomocníky prozradil. Jaroslav Lutovský byl zatčen při práci na poli. Odvedli ho tak rychle, že koně musel nechat na poli, protože ho nenechali ani odstrojit. O tom, že u sebe schovával Lutovského, nevěděli ani jeho blízcí¹⁵⁷, jeho manželka se to dozvěděla až u soudu. Za svoji činnost dostal 12 let vězení, ze kterých si odpykal polovinu ve věznici ve Valdčích, kde pracoval v zemědělství.¹⁵⁸ Jaroslav Lutovský byl ve vězení až do roku 1962, tedy ještě dva roky po velkých amnestiích v roce 1960. Jeden z pamětníků uvedl, že když pracoval na poli nedaleko Libějic, byl očitým svědkem toho, jak nedaleko něj zastavilo auto, ve kterém seděl Rejtar. Ten měl v doprovodu ozbrojené hlídky vykopat zbraně, které zde předtím na pokyn Lutovského zakopal.

5.19 Zprávy o Lutovského návratech

Dle mozaiky poskládané ze střípků informací získaných od informátorů StB, z výpovědí zadržených a vzpomínek pamětníků, byl Lutovský v letech 1951 a 1952 na území ČSR mimořádně činný.

5. února 1951 byl Lutovský spatřen řidičem ONV Brédou na silnici z Bezděčína do Želče. Bréda ho znal, protože Lutovský v minulosti vozil s koňmi kamení na stavbě silnice, kde pracoval i Bréda. Okamžitě to nahlásil bezpečnostnímu referentovi ONV v Lomu. Vedení VO STB na místo

¹⁵³ Jaroslav Lutovský byl ve vězení od roku 1954 až do roku 1962. Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017

Krátce před svou smrtí v roce 1979 docházel pro mléko do domu č. p. 4, kde Františku Jandovi vyprávěl své zážitky z vězení. „Vyprávěl, že už si myslel, že umře, ale že mu dali napít mléka a on se zberchal... Nejhorší byla pro něj vyšetřovací vazba, že si nesměli sednout celý den, ani v noci jim nedopřáli řádně odpočinku. Oni je tam takhle trápili, aby se odsud koukali a aby toho co nejvíc řekli. On říkal: ‚To byl hrozně dlouhý den.‘ “ Jaroslav měl být propuštěný už při amnestii v roce 1960, ale zapříčiněním svých dvou sousedů, kteří napsali dopis, že by pro JZD bylo nežádoucí, aby se vrátil, a proto se na svobodu dostal až o 2 roky déle. „Sám mi říkal, že když odcházel, tak mu ten dopis ukázali, aby věděl, kdo mu zařídil ty dva roky v base navíc.“ Rozhovor s Františkem JANDOU, Libějice 9. 7. 2018

¹⁵⁴ Rozhovor se Zdeňkem TUPÝM, Tábor 8. 7. 2018

¹⁵⁵ Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017

¹⁵⁶ Informace ale mohli poskytnout i agenti Gruber s Bednářem, kteří byli do ČSR uneseni. PEJČOCH, Ivo, Prokop TOMEK. Cit. d., s. 112.

¹⁵⁷ Pamětníci se shodují, že nikdo kromě těch, kteří Lutovského schovávali, o něm nevěděli. Můžeme to ilustrovat historkou jednoho z pamětníků, kterému Lutovský po svém návratu vyprávěl, že slyšel, jak ho jeho matka kárá, protože byl schován na půdě vedlejšího domu. Rozhovor s Pavlem ŠVADLENOU, Libějice 12. 12. 2017

¹⁵⁸ Rozhovor se Zdeňkem TUPÝM, Tábor 8. 7. 2018

poslala dvě auta s devíti lidmi, aby Lutovského hledali. Pátrání proběhlo diskrétně, protože StB neměla zájem na tuto situaci strhávat pozornost. Nakonec však nebyly nalezeny žádné stopy.¹⁵⁹

Marie Černá ze Slap Lutovského – dobře ho znala již od dětství – potkala v březnu 1951 na ulici v Táboře. Když byla vyslýchána, podotkla, že tím byla velice překvapená, protože v Táboře byla známá verze, že byl zastřelen.¹⁶⁰

Františka Punčochářová, tchýně Lutovského, žila v Radimovicích u Želče. Přestože byla její dcera kvůli Lutovského činnosti ve vězení, Punčochářová o něm mluvila jako u novém národním hrdinovi. Byla podezřelá z toho, že ví, kde se Lutovský ukrývá, stýká se s ním a zásobuje ho jídlem. Při svatodušních svátcích¹⁶¹ v Chomutově Lhotě prozradila Punčochářová Vackovi, kterému věřila, protože jí finančně vypomáhal, že „Vláďa je tady.“¹⁶² Z následujícího roku jsou doloženy zprávy od neznámého udavače, který se domníval, že Punčochářová Lutovského v jeho úkrytu zásobuje. Punčochářová dochází často do Libějic a na slapský hřbitov.¹⁶³ Stýká se s jistým Bednářem¹⁶⁴, který chodíval do lesa u Libějic s plným batohem, a zpět se vracel s prázdným. Přestože neměla vysoké příjmy, byla viděna s většími obnosy peněz. Nakupovala mnoho trvanlivých potravin nebo masových konzerv, které sama nemohla zkonsumovat.¹⁶⁵

Informátorka *Veselá* oznamuje, že při žních v roce 1951 se ženy z Maršova bojí chodit samy, protože v okolí opakovaně zahlédly Lutovského. Upozornila také na schůzky sedláků Drtiny, Hašpla, Doudy, Přibila a Mrázka u Jaroslava Janovského v Čenkově.¹⁶⁶

V prosinci 1952 se řidič Jouza zmínil muži, kterému stěhoval nábytek, o Lutovském a jeho útěku. Jeho manželka, za svobodna také Lutovská, byla v tu dobu totiž v Libějicích. Jouzovy informace byly zkreslené – například to, že Lutovský utekl do Argentiny –, nevíme tedy, do jaké míry je možné považovat je za důvěryhodné. Podle jeho názoru se Lutovský po zatčení schovával tři týdny v Bečicích. Jouza však nevěděl, že vše vyprávěl spolupracovníkovi StB – krycím jménem

¹⁵⁹ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 67, Lutovský z Libějic – zpráva.

¹⁶⁰ Zápis o výpovědi Marie Černé. Nejedná se o udání, ale o výslech. ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 70.

¹⁶¹ V roce 1951 připadalo svatodušní pondělí na 14. května.

¹⁶² ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 79, Zprávy důvěrnice *Pivoňkové*.

¹⁶³ Podle pamětnice, jejíž rozhovor se nepodařilo zaznamenat, se Lutovský schovával v hrobě na slapském hřbitově.

¹⁶⁴ Může se jednat o agenta – chodce Bednáře. Toto by byla jediná zmínka, kterou jsme o tom, že agent Bednář docházel do Libějic, našli. PEJČOCH, Ivo, Prokop TOMEK. Cit. d., s. 101–103.

¹⁶⁵ 24. listopadu 1952 kupovala 2 kilogramy konzerv. Jindy měla v Táboře objednáno větší množství salámu. Když však zjistila, že ji vidí někdo známý, koupila si na poslední chvíli jen 10 dkg. ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 102, Zpráva neznámého důvěrníka.

¹⁶⁶ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 97–99, Zprávy informátorky *Veselé*.

Smutný –, který byl na Jouzu hned dalšího dne nasazen. Měl využít Jouzovy záliby v pití alkoholu a informace od něj získat při společném pití.¹⁶⁷

Je také možné, že se Lutovský schovával v lesích v okolí Radimovic u Želče. V zimě 1951 totiž Alois Veselý¹⁶⁸ říkal svým známým při lesních pracích, že pokud by k nim někdo přišel a žádal je o jídlo či oblečení, aby mu ho poskytli.¹⁶⁹ Víme, že tyto samoty byly na jaře hlídané¹⁷⁰ a Veselý měl být vyšetřován a měl na něj být nasazen udavač.¹⁷¹

StB se snažila najít udavače přímo v Libějicích.¹⁷² Důvěrníka získala v osobě Kadlece. Ten nahlásil, že v srpnu 1954, když měl v době žní noční požární hlídku, slyšel pod okny domu č. p. 8 Františka Lutovského říkat: „Láďa Lutovský po svém zatčení byl ukrýván v Hodětíně u Bechyně a měl velmi dobré spojení o Libějicích. Když se dozvěděl, že jeho manželka a matka byly zatčeny, dal se do pláče.“¹⁷³ Z tohoto ojedinělého záznamu vyplývají dvě věci. V Libějicích byl minimálně jeden člověk, který byl ochoten spolupracovat s StB, a vyvrací také, že Lutovskému byly zcela lhostejné důsledky jeho činnosti pro rodinu. I přesto byl ve své práci ochoten pokračovat.

Dále Kadlec ve své výpovědi neopomněl zmínit, že o útěku Lutovského ví jistě i Jaroslav Lutovský z domu č. p. 12, který byl v té době ve vazbě. Též se vyslovil, že v Hodětíně byl pravděpodobně ukryt u Rypáčků¹⁷⁴, protože jsou příbuzní Molíka z Radimovic u Želče.¹⁷⁵

5.20 Miroslav Drtina a Blanka Drtinová

Miroslav Drtina původně pocházel z Libějic, od roku 1948 žil v Táboře, kde pracoval v Madetě. Se svojí manželkou Blankou Drtinovou se starali o Lutovského dceru Vladimíru. Drtina byl tichý, spořádaný člověk, který se k politice veřejně nevyjadřoval.¹⁷⁶

StB tušila, že Lutovský bude mít zájem být se svojí dcerou v kontaktu, proto Drtinovy pečlivě sledovala až do roku 1957.¹⁷⁷

V prosinci 1951 byl na Drtinu nasazen spolupracovník StB *Smutný*, který s ním pracoval v Madetě. Měli podezření, že by se mohl scházet s Lutovským, a tak dostal za úkol zmapovat

¹⁶⁷ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 100–101, Zpráva příslušníka StB *Smutného*.

¹⁶⁸ Shodou okolností příbuzný Punčochářů. Rozhovor s Jiřím PUNČOCHÁŘEM, Radimovice u Želče 1. 7. 2018

¹⁶⁹ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 106, Záznam z výpovědi Josefa Dvořáka.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 104, Zprávy důvěrnice *Pivoňkové*.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 137, Operativní plán akce Lutovský na měsíc prosinec.

¹⁷² Tamtéž, s. 154, Zpráva seržanta Josefa Tůmy.

¹⁷³ Tamtéž, s. 155, Zpráva od důvěrníka *Kadlece*.

¹⁷⁴ To potvrzuje i pamětník František Lutovský. Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017

¹⁷⁵ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 155, Zpráva od důvěrníka *Kadlece*.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 63–65, Zpráva o Miroslavu Drtinovi.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 130–131, Vyhodnocení svazku.

Drtinův byt.¹⁷⁸ O to se pokusil 13. prosince, když ho ve večerních hodinách chtěl navštívit. Jako záminku si vymyslel, že potřebuje sehnat máslo. Drtina stál ve dveřích a chvíli s ním rozmlouval, dovnitř ho ale nepustil. Smutný svůj pokus neúspěšně zopakoval o den později.¹⁷⁹

Drtinovi byli také odposloucháváni.¹⁸⁰ To, že je odposlouchávaný, Drtinovi prozradil příslušník SNB Mácha, za což byl později zatčený.¹⁸¹

V roce 1956 Blanka Drtinová obdarovala své spolupracovníky z Kovodružstva Tábor. Každému dala holící čepelku americké značky. Její spolupracovník z dílny, kterého známe jen pod krycím jménem *Javor*, o tom uvědomil praporčíka Tůmu z StB. Uvedl také, že jí mimo jiné chodí i oblečení a trvanlivé potraviny od jejího švagra z Ameriky. Dále ho také Blanka požádala, aby ji odvezl do Náchoda k jistému Hořejšímu. Pak ho poslala domů s tím, že zpátky půjde sama. *Javor* se tedy domníval, že jí Hořejší pomáhá s přímáním korespondence ze zahraničí.¹⁸²

V září 1956 byla z vězení propuštěna setra Lutovského. Marie Lutovská si ve věznicích v Pardubicích a Berouně, kde byla nucena pracovat jako švadlena, odpykala 6 let ze svého 12letého trestu. Po jejím s ní Blanka Drtinová navštívila prokurátora v Táboře. *Javor* na Marii Lutovskou, která se z vězení vrátila s podlomeným psychickým zdravím, udával na StB: „...je po navrácení z vězení celá ustrašená a bojí se sama něco projednávat na úřadech, takže s ní musí všude chodit.“¹⁸³

Drtinovým chodily dopisy a balíky z Ameriky často, nejen od Lutovského pro jeho dceru, ale také od Drtinova bratra Josefa. Vše samozřejmě prošlo drobnohledem StB. Zprávy typu: „v Americe má každý dělník auto“¹⁸⁴ totiž narušovaly obraz socialistického ráje, jak ho tehdejší režim prezentoval.

5.21 Agent 2215

Několik pamětníků ve svém vyprávění zmínilo, že i na Západě byl Lutovský sledován agenty CIC, kteří ve skutečnosti spolupracovali s StB. Jeden z těchto dvojitéch agentů měl číslo 2215. Ve své zprávě z 25. května 1951 sděluje, že se spřátelil s Lutovským, když spolu přecházeli hranice na Chebsku. Upozorňoval, že je velice nebezpečný, a že je připraven v případě zadržení střílet. Proto byla vymyšlena léčka, jak ho pomocí agenta 2215 zatknout. Měl požádat Lutovského, aby pro jeho nemocné dítě donesl lék, který v ČSR není k dostání. Při tom by byl

¹⁷⁸ Smutný měl zjistit rozložení nábytku, typy zámků atd. ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 90–91.

¹⁷⁹ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 90–94, Zpráva agenta StB Smutného.

¹⁸⁰ Záznamy z odposlechu se dochovaly z 19. 12. 1951. ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 95.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 131, Vyhodnocení svazku.

¹⁸² Tamtéž, s. 168, Zpráva důvěrníka *Javora*.

¹⁸³ Tamtéž, s. 177, Zpráva informátora *Javora*.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 123.

zatčen.¹⁸⁵ Zda se o tuto akci pokusil, nevíme, každopádně víme, že Lutovský na tuto léčku neskočil.

5.22 Agenti – chodci na popravišti

Dalším zdrojem informací o Lutovském pro tuto práci byla publikace Ivo Pejčocha a Prokopa Tomka *Agenti – chodci na popravišti*, a to v souvislosti s převaděči Karlem Gruberem, Karlem Bejčkem a Karlem Bednářem, kteří Lutovského dvakrát převedli do ČSR. S nimi se seznámil v dubnu 1951 ve Vídni v bytě u doktora Blascheho v Loudongasse 33. V té době pracoval Lutovský, kterého znali pod krycím jménem *Láďa Lukeš*, pro skupinu generála Moravce na vyšší pozici¹⁸⁶. Ještě s dalšími čtyřmi osobami ho převedli přes hranice nedaleko Gmündu, a po čtyřech dnech se pro ně vrátili zpět. Lutovský vedl nazpátek svého bratrance Josefa Drtinu¹⁸⁷, který byl rok ve vězení. Josef Drtina se měl později také stát agentem CIC – jeho krycí jméno bylo *Draxler*¹⁸⁸. Ještě v první polovině května Lutovského přes hranice převedli znovu a asi po čtyřech dnech ho dovedli zase zpátky.¹⁸⁹

Gruber s Bejčkem a později i Bednář se soustředili pouze na převádění přes hranice. Poté, co Gruber 16. listopadu 1951 zažil svoji druhou přestřelku na hranicích, rozhodl se, že už do ČSR nepůjde.

V srpnu 1952 ho ale vyhledal Lutovský v Salzburgu a přemlouval ho, aby ho ještě jednou převedl¹⁹⁰, měl totiž v ČSR splnit úkoly, které mu zadal sám generál Moravec.¹⁹¹ Gruber namítal, že to není možné, protože hranice už jsou zadržované. Lutovský mu odpověděl, že už z Německa do ČSR přes plot procházel. Koncem srpna se pak znovu setkali ve Vídni v Gruberově bytě, kde ho Lutovský požádal, zda by tam nemohl přespat. Lutovský měl u sebe jakési balíky¹⁹² a naléhal na Bednáře a Grubera, aby ho převedli, že je do ČSR musí dostat. Ačkoliv se ani jednomu nechtělo, nakonec svolili a následující den se vydali na cestu. Od důstojníka *Axmana* dostali dva samopaly, dvě pistole a dva granáty. Těsně před hranicemi poblíž Finsternau¹⁹³ ale z Gruberova samopalu vyšla střela, a tak se museli vrátit. Gruber s Bednářem ho tedy znovu

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 71–72, Zpráva agenta 2215.

¹⁸⁶ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 112, Výpověď Karla Grubera.

¹⁸⁷ Josefa Drtinu po jeho propuštění z vězení Lutovský vyhledal v Praze a řekl mu, ať s ním odejde do zahraničí. Drtina neměl čas se s nikým rozloučit, ani s matkou. Tamtéž, s. 119, Výpověď Karla Grubera.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 66, Žádost o fotografii Josefa Drtiny.

¹⁸⁹ PEJČOCH, Ivo, Prokop TOMEK. Cit. d., s. 105–106.

¹⁹⁰ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 117, Výpověď Karla Grubera.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 158, Návrh zatčení.

¹⁹² Lutovský nesl 4 balíky, jeden vážil 50 kg. Měl na jejich doručení velký zájem, ale nikomu neřekl, co v nich je. Tamtéž, s. 110, Výpověď Karla Bednáře.

¹⁹³ Na české straně se nachází Suchdol nad Lužnicí.

přemlouvali, aby svého úmyslu zanechal. Druhý den si šli jen prohlédnout hranice. Lutovský si vyfotil zábrany a vrátil se zpátky.¹⁹⁴

Tyto informace víme od Bednáře a Grubera, ne snad kvůli tomu, že by tajně spolupracovali s StB, ale proto, že byli v říjnu 1952 uneseni ze svého bytu skupinou sovětských vojáků, kteří je dopravili do ČSR. Při intenzivních výsleších rozpletli síť jejich spolupracovníků v jižních Čechách a pozatýkali je. Karel Gruber byl v roce 1954 odsouzen k trestu smrti a Bednář dostal doživotí.¹⁹⁵

Lutovský krátce vystupuje i v případě agentky Evy Menšíkové. Tu měl za úkol vyhledat v červenci 1951 pod krycím jménem *Radek*. Požádal ji o spolupráci v odboji. Souhlasila a v září odešla tajně do Rakouska. Odtud odletěla do Frankfurtu, kde měla týdenní zpravodajské školení s generálem Moravcem. Byla spící agentkou, tedy osobou, která by byla činná až po vypuknutí studené války. Pravděpodobně by se na ni nepřišlo, kdyby nebyli Gruber s Bednářem donuceni vypovídat. Menšíková byla zatčena v roce 1953 a odsouzena na 18 let vězení.¹⁹⁶

5.23 Lutovský na Slovensku

Z operací, které prováděl Lutovský na Slovensku, se dochovala zmínka pouze o jedné. Na podzim 1951 přešel s neznámou ženou hranice u Petržalky. Spolu byli v jednom bytě u známé oné ženy. Lutovský si žehlil kalhoty a zapomněl si v bytě svůj občanský průkaz. Když už byl v tramvaji, vzpomněl si, že průkaz zapomněl, a vrátil se. Krátce poté, co od své spoléčnice odešel, byla zatknuta. Lutovský tak znovu o vlásek unikl. Následně odjel do Prahy, kde plnil další úkoly.¹⁹⁷

5.24 Přestřelka na hranicích

O přestřelkách na hranicích se Lutovský zmiňoval i v devadesátých letech.¹⁹⁸ V létě 1951 byl společně s agentem *Richardem*¹⁹⁹ na školení, poté spolu šli do ČSR. Když přecházeli, narazili v bezprostřední blízkosti na dva příslušníky pohraniční hlídky, kteří spali v dolíku, a tím je probudili. Jakmile si jich všimli, začali si připravovat samopaly, než však stihli zamířit a zahájit

¹⁹⁴ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 108, Výpověď Karla Bednáře.

¹⁹⁵ PEJČOCH, Ivo, Prokop TOMEK. Cit. d., s. 112–113.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 110–115.

¹⁹⁷ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 116, Výpověď Karla Grubera.

¹⁹⁸ Lutovský o tom mluvil i s pamětníkem. Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017. V rozhovoru pro časopis Signál jsou uvedeny přestřelky na hranicích dvě, mrtví ale nejsou zmíněni. TUŠL, Jiří. Cit. d., s. 21.

¹⁹⁹ Podle agenta *Jiříka* se jednalo o *Fencla* a k přestřelce došlo v prostoru sv. Kateřiny. ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 169–175.

palbu, byli Richardem a Lutovským zneškodněni. Jednoho okamžitě zastřelili, poté došlo na souboj s noži, ve kterém pravděpodobně přišel o život i druhý strážník. Z incidentu si Lutovský odnesl samopal, který využíval i při svých dalších cestách.²⁰⁰

5.25 Dvojitý agent *Jiřík*

V kontrastním postavení k výpovědím lidí, kteří spolupracovali s Lutovským, je zpráva agenta *Jiříka*. Je psaná na třech listech jako souvislý text a jediný konkrétní údaj, který je v něm uveden, je datum. To, že je autorem agent pod krycím jménem *Jiřík*, víme až z příložené zprávy KS MV²⁰¹ v Plzni. Z výpovědi je zřejmé, že *Jiřík* je spolupracovníkem StB, přestože v té době je v Německu společně s agenty CIC. Jedná se tedy o dvojitého agenta. S Lutovským se zná dokonce už z roku 1950, kdy společně byli v ČSR. Když zohledníme i to, že zpráva je až ze srpna roku 1956, můžeme předpokládat, že *Jiřík* byl pro svoji práci s StB získán až později, když už nebyl s Lutovským v přímém kontaktu.

Jiřík zná Lutovského pod krycím jménem *Burger*, které nikdo jiný nepoužívá. Některé informace z jeho zprávy o *Burgerovi* – Lutovském nemáme potvrzené z žádného dalšího pramene. Z jiných informací však vyplývá, že by se skutečně mělo jednat o Lutovského (má například bratrance Josefa Drtinu, při prvním překročení hranic mu pomohl Thurnwald, se kterým se později stýkal v Německu, utekl při zatýkání a střílel atd.). Při čtení Jiříkovy zprávy také musíme vzít v potaz to, že sám uznává, že se popisované události staly před několika lety a že už si je dobře nepamatuje.

Přesto je pro nás jeho výpověď zajímavým zdroje informací. Poprvé se setkali v červenci 1950, kdy Lutovský pracoval jako kurýr ve skupině plk. Šedy v kurýrní vile v Darmstadtu, odkud se před Vánoce přestěhoval do vily v Rüsselsheimu. Na jaře byl přeložen do Lampertheimu u Manheimu. Poté byl určen jako velitel kurýrního domu v Hochheimu, kde prováděl výcvik. Tam ale nebyl dlouho, protože dům byl nedopatřením agenta *Bédi* prozrazen, musel se tedy přestěhovat do Falkensteinu. Odtud Lutovský odešel do zpravodajských kurzů v Oberbayernu a Hindelangu. Oblíbil si ho v té době Moravcův zástupce z operačního oddělení *Georg*. O významném postavení Lutovského svědčí to, že byl na několika vilách velitelem, například v Manheimu, dále pak, že měl vlastní auto. Byl členem štábu, dojížděl do velitelství generála Moravce a tam na schůzích podával hlášení. Poté byl na speciálním rádiovém a parašutistickém kurzu v kasárnách v Grafenwöhr. Měl dosáhnout jistého postavení,

²⁰⁰ Gruber znal verzi příběhu od *Richarda* i Lutovského. Tamtéž, s. 116.; Zatímco Bednář o přestřelce slyšel jen od *Richarda*. Tamtéž, s. 111.

²⁰¹ Krajská správa ministerstva vnitra.

a vyskytoval se na více místech (Frankfurt, Mnichov²⁰², Regensburg). V roce 1956 se měl Lutovský zdržovat ještě ve Frankfurtu, kde čekal na emigraci do Ameriky. Ta se ale kvůli jeho konfliktům s Američany komplikovala, a tak byl ještě stále v Evropě.

Lutovský s *Jiříkem* přešel hranice směrem do ČSR dvakrát. Poprvé už na podzim 1950 společně s *Fenclem*. Úkryt našli u Josefa Vilímka, u Karly Čípkové a u Mydláka. Pak Lutovský odjel do Prahy, kde plnil Jiříkovy neznámé úkoly. Na zpáteční cestě do Německa převáděli manželku a děti jistého Vlčka²⁰³. Při jejich druhé společné cestě, asi v listopadu 1950, se spolu neúspěšně snažili získat dceru Milady Horákové Janu a převést ji za hranice. *Jiřík* zmiňuje cestu, kdy šel Lutovský s dvěma dalšími kurýry, ze které se jeden z nich – víme jen to, že byl Slovák – nevrátil. Dále vzpomíná cestu, o které již víme z výpovědí Grubera a Bednáře na jaře 1951. O korespondenci Lutovského s domovem věděl, že dříve psal přes Ameriku.²⁰⁴ *Jiřík* Lutovského popisoval jako sebevědomého, v mnoha případech až vychloubačného a prudké rvavé povahy: „Jeho soukromý život byl samá lehká žena a noční podnik,“²⁰⁵ nebo „Když jsme byli ještě pohromadě často vzpomínal na ženu a děcko a myslím, že v pití hledal zapomnění.“²⁰⁶

5.26 František Korbel

Narodil se v roce 1920 v Hodětíně, kde se mimo jiné po neúspěšném zatčení schovával i Lutovský u Rypáčků²⁰⁷. Lutovského tedy znal už z mládí. Po odsunu německého obyvatelstva se dostal František Korbel na Šumavu, kde dělal polesného, znal tedy dobře místní terén. Lutovský s ním navázal kontakt v době, kdy docházel do ČSR z Mnichova. Asistoval Lutovskému při pašování různých zásilek přes hranice, dával mu informace například o tom, jak často chodí pohraniční hlídky či o dění v ČSR, rozesílal jeho dopisy a zásilky, mezi nimi i dopisy příbuzným a nechal ho u sebe přespat. Setkávali se průměrně jednou za čtyři měsíce po dobu asi dvou let.

Korbel též vzpomíná na příhodu, kterou mu Lutovský vyprávěl: když byl při jednom jeho přechodu přes hranice spuštěn alarm, Lutovský okamžitě zalehl do dolíku. Vyvázl bez nehody, přesto že batoh, který si nechal na zádech, měl prostřelený.

Na Korbelovu činnost se přišlo až poté, co byli zatčeni jiní spolupracovníci Lutovského, kteří o něm věděli. V roce 1953 byl zatčen a za velezradu odsouzen na 13 let. Svůj trest si

²⁰² Rozhovor s Pavlem ŠVADLENOU, Libějice 12. 12. 2017

²⁰³ Mohlo by se jednat o manželku Václava Vlčka. TOMEK, Prokop. Cit. d., s. 75. [online]. b.r. [cit. 2018-07-09]. Dostupné z: <http://old.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/na-fronte-studene-valky/katalog-cz.pdf>

²⁰⁴ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 170, Zpráva agenta *Jiříka*.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 169, Zpráva agenta *Jiříka*.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 169–171, Zpráva agenta *Jiříka*.

²⁰⁷ Jak už bylo výše zmíněno, pravděpodobně mu pomáhal i s útekem přes hranice.

odpykával v uranových dolech v Jáchymově.²⁰⁸ V roce 2013 byl František Korbek premiérem Petrem Nečasem za pomoc Vladimíru Lutovskému oceněn osvědčením za třetí odboj.²⁰⁹

5.27 Marta Lutovská

Marta Lutovská, manželka Vladimíra Lutovského, shodou okolností ve vězení sdílela celu se sestrou Josefa Hasila známého jako Král Šumavy. Vystřídala řadu vězeňských zařízení. Byla v Pardubicích, kde pracovala s elektronikou pro Teslu. Mimo jiné dělala na Slovensku zemědělské práce na rozlehlých lánách. „Říkala: ‚To si neumíš představit, to bylo pole dlouhý, že jsi přes horizont neviděl na konec.‘ Šílenej hic, na sobě měli pásek, na kterém byla baňka s vodou, aby neustále pili, protože jinak by tam skapali. ‚A čůzy, dozorkyně, ty akorát nosily a dolívaly nám vodu.‘“²¹⁰

Přestože se uvažovalo o tom, že by mohla být propuštěná po odpykání poloviny trestu v roce 1956, protože se chovala uspokojivě a měla dobrou pracovní morálku, a jen jednou byla potrestána za držení hromadné hladovky²¹¹, propustili ji až při amnestii v roce 1960.²¹²

5.28

Rehabilitace v 70. letech

Na konci 60. let využila většina odsouzených v roce 1950 možnosti požádat o rehabilitaci. Případy byly znovu prozkoumané, většinou se odsouzení odvolávali na to, že o tom, co dělá Hanák či Lutovský, neměli ponětí. V drtivé většině se shodovali, že při výsleších s nimi bylo slušně zacházeno a nebyl na ně vytvářen nátlak. Jediný, kdo uvedl, že byl vystaven psychickému nátlaku a fyzickému napadnutí, byl František Kolář, který od tohoto tvrzení později upustil.²¹³ Všechny žádosti o rehabilitaci, s výjimkou Václava Kadlece²¹⁴ z Mladé Vožice z roku

²⁰⁸ František Korbek. [online]. b.r. [cit. 2018-07-11]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/vzdelavaci-projekt-pamet-a-dejiny-totalitnich-rezimu/pametnici-protikomunistickeho-odboje-a-odporu/frantisek-korbek/>

²⁰⁹ Premiér ocenil účastníky třetího odboje. [online] 2013 [cit. 2018-05-11]. Dostupné z:

<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-ocenil-ucastniky-tretiho-odboje-103584/>

²¹⁰ Z vyprávění Vladimíra Lutovského Jiřimu Punčocháři. Rozhovor s Jiřím PUNČOCHÁŘEM, Radimovice u Želče 1. 7. 2018

²¹¹ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 186–187.

²¹² ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P4, s. 167.

²¹³ To nás vede k závěru, že rehabilitovaní byli varováni, že s tímto argumentem nemají šanci uspět a mohli být při vyšetřování týráni, podobně jak o tom máme zprávy z vyšetřování v roce 1954. Rozhovor s Františkem JANDOU, Libějice 9. 7. 2018

²¹⁴ Václav Kadlec byl za svoji činnost znovu odsouzen k 5 letům v pracovních táborech, na rozdíl od rozsudku v roce 1950, kdy byl odsouzen na 18 let. ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, P4, s. 150–159, Rozsudek.

1971, byly zamítnuty.²¹⁵ Později po zpřísnění zákona o rehabilitaci v roce 1973 brali navrhovatelé svoje žádosti zpět.²¹⁶

5.29

Lutovský v Americe

Lutovský se na konci 50. let natrvalo přestěhoval do Ameriky, kde se znovu oženil s českou rodačkou Evou Málkovou²¹⁷. Společně několik let hospodařili na farmě ve Wisconsinu, odkud se později odstěhovali do Chicaga, kde Lutovský pracoval jako malíř pokojů.²¹⁸ V Americe ho ještě před revolucí navštívilo několik jeho příbuzných a později i dcera.²¹⁹

5.30 90. léta

Návrat Lutovského do vlasti a diskuze vedená okolo následného právního ošetření tohoto případu předznamenává i celou problematiku, jak se v nynější situaci vypořádat s bojovníky třetího odboje, kteří zabíjeli. Na veřejné úrovni se jí ujal Jan Beneš, který příběh Lutovského už v minulosti literárně zpracoval²²⁰. 11. října 1990 totiž Krajský soud v Českých Budějovicích v rámci rehabilitace znovu v nepřítomnosti Lutovského rozhodl, že není vinen vyzvědačstvím a vlastizradou, ale ponechal mu trest za vraždu ve výši 15 let odnětí svobody.

Beneš kritizuje rehabilitační zákony, které podle něj nejsou dostatečně spravedlivě nastavené vůči lidem, kteří se postavili na odpor nelegální moci, a jejich nedostatečnost v jiném než finančním vyrovnání obětí. Lutovského nepovažuje za vraha, ale za hrdinu bojujícího za svobodu své země, který snese srovnání s Gabčíkem a Kubišem.²²¹ V otevřeném dopise poté žádá prezidenta Havla, aby anuloval toto soudní rozhodnutí, a tím ustanovil precedens pro obdobné případy.²²² JUDr. Pužej mu odpověděl, že toto není v pravomoci prezidenta, ale že kancelář prezidenta se zabývá udělením milosti, která v jeho kompetenci je.²²³ Beneš na to reaguje, že je to jistě pragmatické a humánní řešení, ale že by si Lutovský zasloužil vyznamenání namísto milosti za to, že se nebál učinit to, co se patřilo, a k čemu jiní neměli odvahu.²²⁴ 16. září

²¹⁵ ABS, f. CB-V, arch. č. V-563, P4, s. 113-149, Usnesení – rehabilitace.

²¹⁶ ABS, f. CB-V, arch. č. V-563, P4, s. 171-173, Usnesení – rehabilitace

²¹⁷ *Eva Lutovský*. [online]. b.r. [cit. 2018-06-28]. Dostupné z: <https://www.ncsml.org/exhibits/eva-lutovsky/> https://www.meaningfulfunerals.net/?action=obituaries.obit_view&CFID=ab6c3b50-ec31-4c98-affb-8ee951259ee3&CFTOKEN=0&o_id=2739516&fh_id=12872

²¹⁸ Rozhovor s Jarmilou LUTOVSKOU, Praha 1. 11. 2017

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ *Balada o Ludimírovi* je volně psána na motivy života Lutovského.

²²¹ BENEŠ, Jan. Vyšší princip. Vražda na tyranovi je zločinem. Respekt. 1991, 2(6), s. 8.

²²² BENEŠ, Jan. Otevřený dopis Václavu Havlovi. Pacific Groove. 12. 1. 1991.

²²³ PUŽEJ, Ilja. Dopis Janu Benešovi. Kancelář prezidenta české a slovenské federativní republiky, Praha 5. 2. 1991

²²⁴ BENEŠ, Jan., Dopis Václavu Havlovi. Pacific Grove 15. 2. 1991

1991 byl Lutovskému jeho trest prominut prezidentem Václavem Havlem. Lutovský z toho ale příliš nadšený nebyl, po svém návratu domů na jaře 1992 uvedl: „Prezidentova milost je pro mě zklamáním. Naše, a tedy i moje činnost, byla odbojová. Byl to třetí odboj. Myslím, že by to mělo být uznáno. Ti, kteří to odnesli po osmašedesátém, byli plně rehabilitováni. A mě mají odvahu skoro stejní lidé, kteří mě odsoudili v roce 1950, dát v jedenadevadesátém patnáct let. Rád bych se vrátil domů, ovšem ne jako omilostněný zločinec.“²²⁵ Lutovský se ale nepočítal k lidem, kteří po revoluci zahořkli v touze po odplatě. Svému synovci v posledních letech života říkal: „Všechno časem zeslábně a že bych měl dneska nějakou tendenci se mstít... Prostě tak to bylo, každý jsme byli na nějaký straně.“²²⁶

Při své cestě do ČSR po 42 letech se znovu setkal se svou první manželkou Martou. Pamětnice, která byla přítomná tomuto silnému okamžiku na to vzpomíná: „Ona ho velmi pěkně přivítala ‚Pojď sem, ty Američane.‘ Povídali, jako by se nic nestalo. Byla u toho i Eva.“ Přes těžký osud, který Martu potkal, svému manželovi nikdy nic nevyčítala.²²⁷ Jeho synovec ho vozil na návštěvy ke starým známým, mimo jiné byl také u setkání s Karlem Kohoutem, Františkem Drtinou či Ladislavem Křivánkem, všude byl vítán jako kamarád. „Nikde, kde jsme byli, jsem se neseťkal, že by byla vůči němu zášť.“²²⁸

Lutovský se později přestěhoval natrvalo do České republiky, kde na přelomu století zemřel na rakovinu plic.²²⁹

6 Reflexe případu Lutovského dnes

Pro práci se během několika měsíců podařilo získat devět pamětníků, se kterými byly natočeny rozhovory o celkové délce osmi hodin. Práce s pamětníky byla velice obohacující zkušeností, která nám pomohla nahlédnout nejen do historie, ale i do tehdejšího způsobu života a uvažování. Pro práci tak představují podstatný zdroj informací. Přesto ale sami pamětníci často uvádějí, že v období sledovaných událostí byli ještě děti a zprávy o Lutovském byly z pochopitelných důvodů tabuizovány. Podobně narážíme na skutečnost, že perzekuovaní často ani po letech o svých zkušenostech z vyšetřovacích vazeb, vězení a pracovních lágrů, nemluvili, a to ani se svými nejbližšími.²³⁰

²²⁵ TUŠL, Jiří. Cit. d., s. 21.

²²⁶ Rozhovor s Jiřím PUNČOCHÁŘEM, Radimovice u Želče 1. 7. 2018

²²⁷ Na tom se shodují jak jeho synovec Jiří Punčochář, tak dcera Vladimíra Vlášková.

²²⁸ Rozhovor s Jiřím PUNČOCHÁŘEM, Radimovice u Želče 1. 7. 2018

²²⁹ Rozhovor s Jarmilou LUTOVSKOU, Praha 1. 11. 2017

²³⁰ Zde se pamětníci zmiňují, že propuštění museli při odchodu podepsat prohlášení, že o svých zkušenostech nebudou mluvit. Také jim v případě sebemenšího pochybení hrozil návrat za mříže.

Kromě individuálních rozhovorů s pamětníky byla zorganizována i beseda. Ta proběhla 24. června a zúčastnilo se jí cca 25 lidí různých věkových skupin, od studentů až po nejstarší občany obce. Účastnili se zejména rodáci z Libějic, ale též lidé z přilehlých obcí, které také v případě figurovaly. Beseda trvala tři hodiny. Zájem o tematiku můžeme sledovat i na faktu, že většina besedujících zůstala až do konce.

6.1 Názory pamětníků

U pamětníků, kteří si na Lutovského pamatují ještě ze 40. let, převládají veselé vzpomínky, byl totiž známý svými žerty.²³¹ Též se shodují na tom, že měl všeobecný přehled, byl inteligentní a zároveň i dobrý hospodář.²³² Přestože byl dobrosrdečný, vlastní mu byla též svéráznost a asertivita.²³³

Mezi pamětníky můžeme vyzorovat více názorových poloh. Ke skupině, kterou jsme pracovně nazvali jako neutrální, se kloní většina dotazovaných. Uvědomují si a chápou motivy odporu proti komunistickému režimu, který perzekvoval lidi jako byl Lutovský. Na druhé straně vidí i tragické následky, které lidé v jeho okolí nesli. Z toho důvodu se neodvažují soudit, zda to, co dělal, bylo správně, nebo špatně²³⁴, a to i s ohledem na to, že někteří dodnes přesně nevědí, jaká byla náplň jeho činnosti. Nevyjadřují se o Lutovském jako o hrdinovi, ale zároveň mu nic nevyčítají.²³⁵

Druhá, značně menší skupina pamětníků, nahlíží na Lutovského jako na hrdinu třetího odboje, který bojoval za svobodu svou i druhých.²³⁶ V jeho činnosti vidí smysl a tvrdí, že se do ní mělo zapojit více lidí.²³⁷ Skutečnost, o které se zmiňuje většina pamětníků²³⁸ a je zároveň doložena i ve svazcích StB²³⁹ je, že mezi lidmi panovalo velmi silné přesvědčení o tom, že

²³¹ Potají vlezl sousedům oknem do místnosti a oklepal si tam boty od bahna. Rád lekal sousedy a schovával jim věci. S přáteli kradl májku v Malšicích a ve Slapech. Rád si z lidí dělal legraci, nikdy však ve zlém.

²³² „Kdyby tu býval zůstal, tak by dělal předsedu. On věděl, co chce.“ „On měl uvažování a myšlení v té době velice pokrokové.“

²³³ Okolo roku 1948 přijel na pouť do Malšic na koni v kroji selské jízdy. Jakýsi komunistický činovník ho začal tahat za nohu z koně dolů a nadával mu, co si to dovoluje. Lutovský se nebál použít na něj bič, který měl v ruce.

²³⁴ Syn vězněného sedláka na otázku, zda to, co dělal Lutovský, bylo správné, odpovídá: „Bylo a nebylo – uvrhl svou rodinu a další do neštěstí. Hromada lidí byla zavřená.“

²³⁵ „Nedokážu to ohodnotit, prožíval jsem to jako desetiletý kluk, pamatuji si to, ale že bych to mohl ohodnotit, že bych řekl ‚Láďo, ty jsi lump, že jsi tohle zavinil,‘ to těžko, to nelze.“

²³⁶ „Věděl, že je to zlo, kterému je potřeba zakroutit krkem... To vědělo mnoho lidí, ale jen málokdo byl ochotný s tím něco dělat nebo něco obětovat.“

²³⁷ „Smysl to mělo, ale mělo se do něho zapojit více lidí.“

²³⁸ „V tu dobu se tradovalo, že ten režim nemůže vydržet, že do jara bude po něm.“

²³⁹ Lidé se agentů vyptávali, kdy už bude válka. ABS, f. CB–V, arch. č. V–563, M1, s. 312, Poláček ještě v roce 1954: „...už to brzy praskne“ ABS, f. CB–H, arch. č. H–385, s. 138.

komunistický režim nemá šanci se dlouhodobě udržet. Dnes tedy smysluplnost protikomunistického odboje můžeme nahlížet zcela jinou optikou, než jakou ji viděli Lutovského současníci.

Poměr zástupců jednotlivých názorů však nemusí být odrazem skutečného veřejného mínění. Fakt, že pamětníci byli ochotni poskytnout rozhovor, může pouze reflektovat jejich osobní náhled na případ. Proto bychom rádi upozornili na chybějící výpovědi potomků perzekuovaných, kteří na tyto události nechtějí vzpomínat.

O to víc si ceníme toho, že nám rozhovor poskytla dcera Vladimíra Lutovského. Je v podstatě jedinou pamětnicí, od které se podařilo získat svědectví o tom, že způsobené těžkosti vyčítá nejen komunistickému režimu, ale otevřeně i přímo Lutovskému.²⁴⁰ Pochybnosti má také o samotném třetím odboji a jeho přínosu.²⁴¹

6.2 Názory besedujících

Tyto názorové skupiny měly možnost sdílet a konfrontovat svůj náhled na případ na besedě pořádané v Libějicích. Pro vytvoření představy předkládáme jednotlivé části diskuze. Tématem první ukázky je oprávněnost vystavovat své blízké nebezpečí v době svých návratů a zda raději neměl jako zpravodajec a kurýr operovat v jiné části republiky.

Besedující 1: „...on opakovaně dostával ty lidi do rizika, a to je možná to nejdůležitější, co potřebujeme z té debaty slyšet, že ten člověk, přestože se odsud dostal, tak zbytečně riziku vystavoval další a další lidi ... Vracel se do Libějic, aby do průšvihů dostával jiný a jiný lidi.“

Besedující 2: „...Vy říkáte, že vystavoval lidi nebezpečí, on bojoval za budoucí svobodu nás všech, protože se počítalo, že ten režim se zhroutí.“

Besedující 1: „Počkejte, teď se zeptejte těch lidí, kteří byli po těch čtyřech letech odsouzený do uranových dolů jenom proto, že ho tady nechali přespat.“

Besedující 2: „Já vím, že jo!“

²⁴⁰ Na otázku, komu vyčítá těžkosti, které zažila, odpovídá: „Samozřejmě komunistům, ale já si myslím, že když už teda někdo zplodí dítě, tak ať se o něj stará a dává bacha. Máma byla zavřená, nevěděla proč. Deset let, nejlepší roky svého života pryč! Mohl mít rozum...“ V souvislosti se svou matkou ještě vzpomíná: „Nikdy jsme neslyšela, že by si na něj stěžovala. Ale já mu to nemůžu odpustit.“

²⁴¹ „Já si myslím, že to bylo úplně na nic. Spousta lidí zavřených, spousta rodin zničených. A jaký byl výsledek – nula!“

Besedující 3: „Je otázka, jestli ty informace, který on stačil získat, jestli vůbec nějaký získal, daly na vyváženou tomu, co ty lidi potom museli vytrpět.“

Besedující 2: „To je otázka vždycky...“

Besedující 4: „Ale za to nemohl on, za to mohl ten režim, jim se hodilo, že to byli sedláci, a že je mohli zavřít.“

Besedující 1: „Jenže vy se bavíte o tom, kdo mu pomoci chtěl a kdo mu pomoci nechtěl. On k někomu přišel a nastěhoval se mu na půdu. Ten někdo ho tam našel a nechtěl ho bonznout. On se pak dostal někam dál a oni se přes někoho jiného dozvěděli, že u někoho přespál. A tyhle lidi, ty s tím ale nesouhlasili, ty mu ani nechtěli pomoci, jenom ho nechtěli prásknout a stejně za to dostali deset až dvanáct let v uranových dolech. A oni snad souhlasili s tím, že s něčím bojují? Ne, oni ho jen nechtěli prásknout.“

Besedující 6: „Ale ten špatnej je ten režim!“

Besedující 1: „No jo, to je všechno hezký, ale proč on se vracel sem do Libějic... mohl jít jinam, vždyť jsme slyšeli, že pracoval i na Chebsku. A tady by byl zase jiný agent.“

Besedující 3: „On ty informace mohl získat i od někoho jiného než od své rodiny, ale asi určitě měl vazbu spíš na tyto lidi a ty informace mohl lépe získat tam, kde znal ty lidi a oni znali jeho.“

Besedující 4: „Otázka je, kdyby zůstal tam, kde neměl známé a tam působil jako agent, jestli by na ně poté, co by na ně přišli, byli méně krutí, protože nebyli známí Lutovského?“

Diskuze se následně stočila k otázce svobody, jejího dnešního chápání a práv člověka, který si ji chce uhájit.

Besedující 2: „Jedna z největších vymožeností, co lidi mají, je svoboda, a když někdo někomu na svobodu sahá, no tak se brání, to je přirozený... To tak je a že nám svoboda byla vzatá, to víme taky, poněvadž jsme to zažívali 40 let.“

Besedující 7: „Dneska zase jsou ty banky, že když si někdo vezme půjčku, tak to nezaplátí. Prostě čím dál větší úroky, to je hrůza, co se dneska děje, to nevidíte? No fakt, když si vezmeš půjčku a nemáš na zaplacení, tak jsi ztracený a takových lidí je dneska spousta!“

Besedující 8: „...dneska máš alespoň možnost, když si s něčím nespokojený, nějakým způsobem ovlivňovat veřejný mínění, kandidovat někam, nějak to ovlivňovat. Neříkám, jaký to má efekt, ale máš tuto možnost. Tenkrát v odboji za války a v odboji v 50. letech byla možnost opravdu jediné ta pistol. Plně *Besedujícímu 1* rozumím, co nám tady chce říct. Protože když se do takovéto situace člověk dostane, tak si buď řekne: budu pasivně rezistentní a ono to nějak dopadne, budu

se snažit nějak přežívat, nebo se s tím prostě nemůžu smířit a budu proti tomu něco dělat. Ale ohrožuji sebe, ohrožuji svoji rodinu, ohrožuji další lidi, který nějakým způsobem kontaktuji. A je to riziko malé? Je to riziko velké? My tu řešíme, co bylo před 70 lety, něco podobného bylo o nějakých 15 let předtím za války. Myslím, že to by si měl odpovědět každý teprve v ten moment, když by se do takové konkrétní situace dostal. Ted se nám dobře říká, jak to bylo před 70 lety a každý na to máme nějaký názor. Bylo několik možností, kam se připojit, on si vybral tuto s rizikem pro ty lidi. Bylo to riziko velký? Bylo to riziko malý?, toť otázka.“

Na otázku, zda má smysl vzepřít se zjevnému zlu – i přes rizika, která to může přinést –, odpověděl *Besedující 2*: „Samozřejmě, okamžitě. Už jenom to, že se člověk tomu zlu postaví, sám sebe osvobodí, alespoň svoji mysl osvobodí: Udělal jsem, co jsem mohl. Jo, nepovedlo se to... Když se tomu podvolíte, tak s tím více méně souhlasíte.“

Případ Lutovského vedl k zamyšlení, jaké nese poučení do dnešních dnů: *Besedující 6*: „Je to veliká zodpovědnost i pro nás, kteří v té svobodě žijeme, nakládat s ní zodpovědně, postavit se k ní zodpovědně a žít zodpovědně. Dneska už nemusíme bojovat o život, abysme ji měli. Ale měli bychom se chovat tak, abychom ji měli i dál. Když vidíte, co se děje v Polsku a co se děje v Maďarsku – ty státy ji mají taky, ale kam to spěje. Je to věc, za kterou lidi před 70 lety pokládali život, aby tu byla svoboda, tak jak ji tu dnes máme. Takže to může být pro nás výzva, abychom se postarali, aby to tak zůstalo.“

Uspořádáním besedy jsme zjistili, že případ Lutovského i po uplynutí mnoha let je stále velice živý a vyvolává značné kontroverze i silné emoce. Může ilustrovat to, že neexistuje všeobecná shoda, jak nahlížet a vykládat nedávnou československou historii v období počátku komunistického režimu a odporu proti němu. Otevírá univerzální otázky o hodnotě svobody a oprávněnosti prostředků k její obraně. Je lepší proti bezpráví bojovat a riskovat tak, nebo ho přehlížet? Vede k zamyšlení, jak v současné době svobodu vnímat. Jsme dnes vůbec svobodní? A pokud ano, jakým způsobem k svobodě přistupovat?

7 Závěr

Práce pokouší co nejobektivněji zmapovat životní příběh Vladimíra Lutovského, jakož i události a životní příběhy s jeho osobou spjaté. Abstrahuje zdroje informací jak v primárních, tak sekundárních datech získaných z dané problematiky. V rámci zpracování tématu byly natočeny rozhovory s pamětníky s cílem získat různé názory na problematiku. Také byla uspořádána tříhodinová beseda, ve které se názorové tábory střetávaly. To i proto, abychom nyní mohli kompetentněji zaujmout vlastní stanovisko.

Ve stručnosti lze výsledek našeho kvalitativního výzkumu shrnout následovně. Je možné sledovat velkou skupinu lidí uvědomující si příčiny, které Lutovského k jeho činnosti vedly, i přesto se ale s ohledem na její následky neodvažují hodnotit, zda k ní byl oprávněný. Z této neutrální polohy se na jednu stranu přiklání zastánci názoru, že byl hrdinou třetího odboje, na druhou stranu se pak kloní ti, kteří mu jeho počínání vyčítají.

Práce přináší komplexnější otázku, která byla předmětem uskutečněné debaty, na jejíž odpověď si nicméně autor nedělá nárok, spíše ji nabízí jako výzvu k přemýšlení. Otázku, která je nadčasová, a sice: má smysl se postavit zjevnému zlu, i když je výsledek nejistý a naše činnost může mít fatální důsledky nejen pro nás samotné, ale také pro naše blízké?

Pejčoch ve své publikaci uvádí: „Vladimír Lutovský patří k nejvýznamnějším osobnostem mezi kurýry, přestože zůstává veřejnosti dodnes téměř neznám.“²⁴² Doufáme, že tato práce osvětlí život zapomenutého aktéra novodobých československých dějin, ale zároveň i přispěje do nelehké diskuze o třetím odboji a našem vypořádávání se s ním. Je-li případ bratří Mašínů všeobecně považován za symbol třetího odboje, potažmo kontroverzní diskuze o něm, nabízíme do této diskuze i příběh Vladimíra Lutovského. Nedá se zastírat, že byl Vladimír Lutovský v některých případech velice tvrdým a svérázným člověkem, ale i to byl jeden z předpokladů, proč nezůstal nečinný jako mlčící masa, která si zvykla ve své zemi trpět bezpráví nastolené komunistickým režimem. Lutovský skutečně vybočoval způsobem svého myšlení, přehledem i odvahou. Byl přesvědčen, že komunistický režim musí být poražen a také se proti němu rozhodl bojovat. Můžeme namítat, že se ve své činnosti stal jen bezvýznamným vrahem a kurýrem zbytečnosti. Lutovský ale od počátku usiloval o převrat, který by zbavil moci vládu terorizující vlastní občany, a později byl nucen přistoupit jen na dílčí činnosti, které bylo relevantní vykonávat k destabilizaci režimu. Fakt, že práce odbojářů nakonec relativně ztratila význam neznamena, že neusilovali o dobrou věc. Je také patrné, že primárně nechtěl zabít a rozhodně ne z důvodů osobní pomsty či touze po dobrodružství. Střílel naopak až v okamžicích, kdy se

²⁴² PEJČOCH, Ivo. Cit. d., s. 104.

rozhodovalo, kdo s koho. Sám se těmto situacím pokoušel předejít. Když už se dostal do vyhrocené situace, musel ji řešit nestandardním způsobem, který má ale morální ospravedlnění. Bojoval jako voják studené války, která nevypukla, proti teroru, který rozpoutal zločinný režim.

8 Bibliografie

- Archiv bezpečnostních složek, fond Vyšetřovací spisy, a. č. V–563 ČB, Lutovský Vladimír a spol. – podsvazky 1–4.
- Archiv bezpečnostních složek, fond Historické spisy, a. č. H–385 SU, KV StB České Budějovice, Agenturně pátrací svazek na Vladimíra Lutovského.
- BENEŠ, Jan., Dopis Václavu Havlovi. *Pacific Grove* 15. 2. 1991.
- BENEŠ, Jan. Vyšší princip. Vražda na tyranovi je zločinem. *Respekt*. 1991, 2(6), s. 8.
- BENEŠ, Jan. Otevřený dopis Václavu Havlovi. *Pacific Groove*. 12. 1. 1991.
- BLAŽEK, Petr. *Mezi agenty – chodce v 50. letech pronikala StB. Důsledky byly katastrofální*. [online]. b.r. [cit. 2018-07-11]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/mezi-agenty-chodce-v-50-letech-pronikala-StB-dusledky-byly-katastrofalni>
- BURSÍK, Tomáš. Třetí odboj a skupina bratří Mašínů. In: *Cesta na severozápad*. 1. vyd. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200—1830-4.
- ČAPKA, František a Jitka LUNEROVÁ. *1948: Vítězný únor. Cesta k převratu*. 1. vyd. Brno: Ediko, 2012. ISBN 978-80-264-0089-9.
- DONÁT, Martin. Na sedláky nasadili agenta provokatéra. *Táborský deník*, 2012, 28, s. 5
- *Databáze demografických údajů za obce ČR*. In: Český statistický úřad. [online]. b.r. [cit. 2018-06-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>
- *Eva Lutovsky*. [online]. b.r. [cit. 2018-06-28]. Dostupné z: <https://www.ncsml.org/exhibits/eva-lutovsky/>
- *Eva Lutovsky*. [online]. b.r. [cit. 2018-06-28]. Dostupné z: https://www.meaningfulfunerals.net/?action=obituaries.obit_view&CFID=ab6c3b50-ec31-4c98-affb-8ee951259ee3&CFTOKEN=0&o_id=2739516&fh_id=12872
- *František Korbel*. [online]. b.r. [cit. 2018-07-11]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/vzdelavaci-projekt-pamet-a-dejiny-totalitnich-rezimu/pametnici-protikomunistickeho-odboje-a-odporu/frantisek-korbel/>
- *Historický lexikon obcí České republiky – 1869–2011*. In: Český statistický úřad. [online]. b.r. [cit. 2018-06-26]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/iii-pocet-obyvatel-a-domu-podle-kraju-okresu-obci-a-casti-obci-v-letech-1869-2011_2015
- JANDA, František a kol. *Pamětní kniha obce Libějvice 1923 –2018*. Libějvice. Nepsáno.

- KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001. ISBN 80-85947-75-7.
- KOUDELA, Jan. *Aplikace totalitních režimů v zemích střední Evropy*. Bakalářská práce. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, 2014. [online]. b.r. [cit. 2018-07-06]. Dostupné z: https://theses.cz/id/hn5ykh/Bakalsk_prce.pdf
- MACH, Vladimír. *Alois Neumann*. [online]. b.r. [cit. 2018-07-11]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_neumana.php
- PEJČOCH, Ivo a Prokop TOMEK. *Agenti – chodci na popravišti. Kurýři západních zpravodajských služeb, popravení v letech 1949–1958*. 1. vyd. Cheb: Nakladatelství letecké literatury SVĚT KŘÍDEL, 2010. ISBN 978-80-86808-88-8.
- PEK, Josef. *Kronika šumavských hvozdů: vyprávění o osudech lidí komunistického zla z padesátých let*. Vimperk: Papyrus, 1998. ISBN 8085776820.
- *Premiér ocenil účastníky třetího odboje*. [online]. 2013 [cit. 2018-05-11]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-ocenil-ucastniky-tretiho-odboje-103584/>
- PUŽEJ, Ilja. *Dopis Janu Benešovi. Kancelář prezidenta české a slovenské federativní republiky, Praha 5. 2. 1991*
- RÁSL, Jiří. *Proměny zemědělství a vesnice v okrese Havlíčkův Brod v druhé etapě kolektivizace v letech 1955–1960*. Diplomová práce. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. [online]. b.r. [cit. 2018-05-28]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/rvynnn/STAG69915.pdf>
- Rozhovor s Františkem DRTINOU ml., Libějice 11. 6. 2018
- Rozhovor s Františkem JANDOU, Libějice 9. 7. 2018
- Rozhovor s Františkem LUTOVSKÝM, Libějice 12. 12. 2017
- Rozhovor s Jarmilou LUTOVSKOU, Praha 1. 11. 2017
- Rozhovor s Marií LUTOVSKOU, Tábor 7. 12. 2017
- Rozhovor s Jiřím PUNČOCHÁŘEM, Radimovice u Želče 1. 7. 2018
- Rozhovor s Pavlem ŠVADLENOU, Libějice 12. 12. 2017
- Rozhovor se Zdeňkem TUPÝM, Tábor 8. 7. 2018
- Rozhovor s Vladimírou VLÁŠKOVOU, Tábor 29. 6. 2018
- RŮŽIČKA, Daniel. *1. máj – svátek práce*. [online]. b.r. [cit. 2018-06-29]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/1maj.php>

- TICHÁ, Jana a Martin TICHÝ. *Dvacáté století ve světle života jedné ženy. Paměť a Dějiny*. 2013(4). [online]. b.r. [cit. 2018- 05-11]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1304/048-058.pdf>
- TOMEK, Prokop. *Na frontě studené války. Československo 1948–1956*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. [online]. b.r. [cit. 2018-07-09]. Dostupné z: <http://old.ustrcr.cz/data/pdf/vystavy/na-fronte-studene-valky/katalog-cz.pdf>
- TRÖGL, Jan. *Tábor nucené práce Dolní Jiřetín*. Praha. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2007. [online]. b.r. [cit. 2018-06-28]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/50860/>
- TUŠL, Jiří. Nejsme zločinec: Rozhovor s mužem, který, který unikal oprátce. *Signál*, 1992, 33, s. 19–21.
- VEBER, Václav. *Třetí odboj. ČSR v letech 1948–1953*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014. ISBN 978-80-7395-786-5.
- *Výsledky voleb do ústavodárného Národního shromáždění v roce 1946 na území České republiky*. In: Český statistický úřad. [online]. b.r. [cit. 02-05-2018]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536128/422008k018.pdf/0e71fa93-c8e0-479a-9644-11d34f80f014?version=1.0>
- WEBER, Daniel. *Metoda orální historie*. [online]. b.r. [cit. 02-07-2018]. Dostupné z: http://www.pametnaroda.cz/page/index/title/oral-history-method?locale=cs_CZ
- Záznam z besedy *Libějice a odboj v 50. letech – Akce Lutovský a spol.*, Libějice 24. 6. 2018